Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1925 шера дензахь ◆ ЕРА, 12 АВГУСТ, 1982 ШУ. ◆ № 96 (6662). ◆ Мах 3 кеп.

ДЕПУТАТА ХЬИНАР

Республика моттигерчу Советийн депутаташа шайн болх дӀаболабьеб вай мехкан белгала йолча хана. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо белгалъяьй мехка ма могга дукхагӀа кхачан продукташ ахара а къахьегамхой цера ӀалашбелгIа дикка тоадара а тӀеэрзаяь йола Ӏалашмате йоккха программа. Кхачан программа тӀара, новкъоста Л. И. Брежнева цу программах эггара хьалха хьахур укх шера холуш хила деза аьнна енначу указанешIа хьадоагIначу доккхийчен лоархӀамечен декхараша республика къахьегамхой, хьалхарча оргIан моттигерча пачча-хьалкхен органий уйла тӀеэрзаю парте оттаь планаш кхоачашъечо хьинар гойташ хилара.

Керда хержача халкъа депутатий Советаша шоай болх дӀаболабу ха вай республикано чӀоагӀа белгала я Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, нохчийн гӀалгӀайн шоай лоӀамегIа Россена юкъебаха 200 шу лизара цӀейш вай кастта дездергхиларна. ХӀанз цу дезача цӀейшта даха ма доагӀара накъадахара масса-нахьа а шерра социалистически яхь йоржача хана чӀоагӀа лоархӀам болаш да юкъара гӀулакх бахьан дог лазаш хӀаравар хилар.

Советски Ӏаьдала кертерча принципех наӀ лаьрхӀай В. И. Ленина «Советий беррига членаш доал деча практически юкъеозар». СССР Конституце тӀа законодательно дӀачӀоагӀъяь уж принципаш вай юкъарча социалистически паччахьалкхен, халкъа депутатий еррига системана юкъе а яха дӀачӀоагӀъсина дӀаэттай.

Йоккхий бокъонаш а еннай доккхий декхараш хьалхашка а оттадаьд социалистически халкъа Ӏаьдала органашта хӀанзарча хан-юкъа экономически а социальни а массе а оагӀорахьа хӀара юрт, район дегӀаноалаяра дахьъе. ХӀаьта Коммунистически парте дӀа ма деххара, цу балха тӀа эггара хьалха-доахар да къахьегача наьха хьашташ кхоачашлар, цар вахара а быта а хьалаш тоадар.

Халкъо хержараша цӀаккха а дагардалийта ма-гаргдац цар хьинарех, инициативах, хӀаранена шийн гӀулакх корта болаш леладарах, накъо ахачунга, цар деха а доагӀаш дӀадехачунга ладувгӀа а из чакхдаккха а харех дукхагӀча дахьъе халкъа депутатий Советаша экономика а культура а дегӀайоалаяра дешаш къестаделга тийша долга.

Шийн дикагӀа бола къонгаш мехкарийн — хьалха латта болхлой, колхозхой, интеллигенце викалаш — хержаб халкъо халкъа депутатий моттигерча Советашка йиза бокъонаш йола шийн викалаш а баь. Долче, уж декхаройла ба шоаш къахьегача моттигашка масал а гойташ, шоашта гонахьа бераш шоайта тӀеэхьабаха, лоархӀаме доле хальбоахаш дехараш къестадеча хьинаре дакъа лаца. ХӀанзчул хьалхагӀа хержа хиначча Советий балха тӀа леладьча гӀулакхашка хьежача гучадоал цар сессешка, исполкомий заседанешка дуйна депутаташа уттадаь дешаш къахьегамхой, бахача наьха керттера, лоархӀам болаш доле хьашташ кхоачашдара тӀадерзадаь а, хӀаьта царех дукхагӀдараш депутаташ тӀагӀертта хьадехарах кхоачашдаь а долга.

ХӀанз хержача Советашка дукха депутаташ ба эггара хьалха хержа. Цудухьа Советий исполкомаша, цар отделаши, советски балха кабинеташа йоакхо е еза цар дешилга, хьалха хержа хиначча Советий балха дикагӀйола опыт дӀайоазийтилга вӀаштӀехьдаккхара. Цу къакъехьа дика опыт Ӏоаьий Грозненски городской Совета исполкомо. Уккхаза хан-ханнахьа чакхдоал депутата денош, советски балха кабинетаьшка а хьалха хержича а къоначча а депутаташта шоай депутатски декхар кхоачашдара гӀо дергдола материалаш, исполкома отделашка цара тел ашаш йола консультацеш. Массаза а даланхаба деза новкъоста Л. И. Брежнева аьнна «МоллагӀча партийни е паччахьалкхен органо дика болх бергбац нагахьа санна цун хӀара член, хӀара балхахо шийн низ бизза дӀалуш къахьегаш, цаьаккха а хӀама юкъе ца дуташ ше беррига вай юкъарча гӀулакха дӀалуш ца хулеь яха дешаш.

Керда хержача Советаша дукха болх бе безаргба хармаркой наказаш кхоачашдеш. Шийна дейна ленакаш кхоачашдеча хӀара депутата шийн бокъонеш бизза пайда эцаргболаш гӀуланз дӀаоттадо деза Советий исполкомаш. Халкъа депутатий статусах долча Законо царна бокъо ду Совета отчет вла езачеи цар тӀахьожам лоаттабечеи моллагӀча гӀулакхьа тӀарча сага отчетешка а хоаташка а ладувгӀа. ЛоархӀамеча бокъонех ца1 а [illegible] депутатски запрос а бокъо хилар. Доал деча органаш а гӀулакхаш тӀарча наьха а балла тӀахьожам лоаттабара ийа бола бокъо я из. Законо хьадда оттадаь да депутатски запросаш моо шашта даха деза. Цу хьинеха бола бола депутатана хьинарегӀа бергбола хьалаш хьакхолла деза. Из дикаль дарглоацаш дола гучадьална да. ХӀана аьлча, дукха депутаташ ба цу бокъонех пайда ца эцаш. Из бахьан долаш дизза кхоачаш ца деш дуc хармаркой дукха наказаш.

Хармаркой наказашка хьажаора къахьегача наьа шоай паччахьалкхен гӀуллакхий общественни хьашташ йоанаш хила. Наказаш кхоачашде йийна решении хила дохьаш дии гӀулакх. Уккхаза [illegible] хӀара деиня лоаттаду «Наказам» дӀадолладаь гӀулакх дӀачиндолийна. Цига шийн доша ялаш, хьинар гойташ [illegible]

КПСС СУНЖЕНСКИ РАЙКОМА ПЛЕНУМ

[illegible]

КХАЧАН ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЕШ

Надтеречни района «Верхненаурскийн» совхозе хьайбаш цьаь шеран ах шераи кхаббал доакъар кийчде социалистически декхар тӀаийцад. ХӀанзале рапсел 1900 тонни силос еллай, бӀаь тонни гаргга йол киийчъяьи. ХӀаьта силос шера план 2500 тонни йолаш 3400 тонни йолла лаьрхӀад. Кхо бӀаь центнерага дӀакхоач хӀанз силоса хьокзача хьежийн хӀара гектара тӀара чуэцаш доля моша доакъар. Из культура 120 гектара тӀа я совхозе. Цул совгӀа рапс чуийцачул тӀехьагӀа доакъара дӀаийна кхы а 400 гектара тӀа хьажиӀаш я цу боахаме. Низ болаш дика дегӀаноагӀаш а я.

ХьажкӀаш хьокхаш, царех силос йоллаш доакъар Ӏалашдара лаьрхӀа вӀашагӀъоллa бригада я болх беш. Цунна кулгалдеш ва Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутат коммунист Хажмурадов Зия. Механизатораша юкъе шерра социалистически яхь йоаржаьй. Цун итог хӀара дийнахьа ю. ТолашагӀа бараш белгалбоаз морально а материально а.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТАШ ТӀА (лакхехьа): «Верхненаурскийн» совхоза доакъар кийчдеш йолча бригада юкъебоагӀараш (аьрдехьара аьттехьа) Саиев Салман, Ильхаев Вахид, бригадир Хажмуралов Зия, Мудаев Муса. Лахехьа — цу боахамо силоса хьажкӀаш хьокхаш йоалла агрегат.

В. ЕЛИЗАРОВА сурташ.

БӀУБЕННА БОЛХ...

Сунженски района [illegible] долча боахамашка тхьамка кхиду, доккхашка сомий гаьнаш дӀайогӀ. [illegible] хьаьнхьам хӀара хилаш фу бахьан хургда, цу лаьттанин дерӀгӀа доал ца лар мара [illegible] района «Прогресс» яхача совхозо сунженски дараш санна долча хьалашка ма кхебой лаьна хьунъяьм.

Дукхаьа дӀаарга вай — «Прогресс» яхача совхозе я кӀезига бошар лоаман район хьалашка тхьамки хьунъяьде йиш хиларех ца тешаш хиннараш. Цудухьа юрта боахама из лоархӀаме да нийа цхьа лиша иоала, цул гӀа качъелла хӀана санна тесса леладора. Из бахьан долаш тхьамка леладелга дегӀадоаладеча хьалхарча цера райка лаьтта бозам боаяш къарстадора из майхера техника культура дӀасра, цу ха а лацар тхьамка лeлaдeла бригадашка балха баьа.

Цу хьалашка цхьан бригадана керте эттара Хасаева Эйза. 10 гектара тӀа тхьамка кхедеш йолча бригадана кулгал а деш (лоамарча боахама лӀомига кха дац из), ше а чуийра из балла, гектара дикъалагӀа дашьа леладе шийга хьа а ийда. Юкъ-юкъе ха а лохаш, пессала дӀаэгӀар Эйзана, дийна Ӏуьал доро хьалгаштa, шийн участка тӀара оасар цӀенлаь дӀадаьккхар. Ишта къахьегарех цо совхози дӀаслар юкъера лаьрхӀача боахаме сиарел шоазза дукхагӀа тхьамкий сиъа тӀехдика лордаш. Толамо дог уралттадир. Хасаева Эйзана меттел, цун бригадерча членийн а еррига совхоза а.

— Укх шера хӀара гектара тӀара 35 центнерал кӀезигагӀа йоацаш тхьамкий сиъа лордаш гулъе хьожарьа со. — йоах бӀубенна хьалха латтача тхьамка леладечо. ТӀаккха, цхьаь юкъа уйла а яь, дӀахо аьлар: — Вешта, дукхагӀа гулъе а мег.

Ишта дош дала йиш йолаш я из — геттара дика дегӀадоагӀа тхьамка. ХӀара хьалгах йоакхий лордаш йоах Цхьан цхьан метте оасарах хӀама дац.

— Тхьамка леладеш кхо бригада я тха хӀанз. Царна керте латт Хасаева Эйза, Ахмадова Зубат, Сатаева Барет, — яхаш дувц совхоза директора Сакаев Мухьмада. — Шоай хьинарца дегаш уралттаду цар берригача тхьамка леладерий.

ХӀара бригадана 10 гектар тӀачӀоагӀъяьй. Гуш да кхашна Ӏунал дика даь хилар, тоадеша хьалъэттад тхьамка. Шоаш дахча лоархӀамегӀа тхьамка леладу специалисташ дог тийша ба юкъера лаьрхӀача берригача кхашка хӀара гектара тӀара 15 центнерал кӀезигагӀа йоацаш — пладагӀа лаьрхӀачул 5 центнер дукхагӀа — тхьамкий сиъа лордаш гулъергйолгах а (дукхагӀа яраш тӀехдикача тхьамкий сортах а йо[illegible] шин цу гаьдамегIа продукце 160 центнер паччахьалкхента йохка шоай вӀаштӀехьдаргдолгах а. ХӀаьта из 100 эзар сом пайда ба (боахама йош доалхош а дегӀадоаладаро хоалаш даргдоаш яхча).

Цхьабакъда, нагахь санна тхьамка леладераш шоай дакъа дегӀадоагӀаргдолга масcехк бутт баьаьта за йиш болаш бале, сомий белшамаш леладераща из хара массеха цу лоарга ХӀаьта «Прогресс» яха совхоз керттерча дакъе сом ахбу бозам хургболаш я. Из я цул кхоанице 1975 шера деш сом гарбара гӀулакх юкъеханнача хьаснаь совхоза 460 гектар кьоца бешамаш я. Юха шера 40 гектаро сом дургба атта кет. Цунга чӀоагӀа сатуваш ба боахаме, хӀаьта хӀанзарчоа ала йиш яр: перспективни сортех бола Ӏажаш (редделиисе, джанатан, вагнер) дика дегӀабоагӀа. ДӀастӀача ерригача къонача гаьнашка а лахьан дегӀ ю. Цунна чӀоагӀа раьла ба сомий гаьнашта Ӏунал де хӀана дика Ӏомабенна сомий бешамаш леладераш.

Оасарца, гаьнех латача лулаадергашцей лазарашцей къовсам лоаттабара хӀанзарча техниках шерра пайда эцаш бешамаш леладераша, бӀаргаго деза. Веденски районе эггара хьалхарча тракторист-ИГIАССР Лакхехьарча Совета депутата коммуниста Мусаамиева Мохьмаса фреза новкъостала миштa дика цӀенъю сомий бешамаш оасарах. ХӀара денна дукха техника хул бешамашка: фрезаш, культиваторaш, дисковни агрегаташ, опрыскивателаш. ДӀайийнача хӀамай мугӀарашта юкъе меттел, гаьнашта юкъе а лаьттанка обработка е Ӏомабенна лоамарой.

ДегӀайоагӀа комарий бешамаш а. Ер шоллагӀа шу да совхозо дика хьийна малина чукхухьа. ХӀаьта из чам бола дарбан сом чакхбоахаш шийн консервни завод я совхоза. Вешта, укх шера эггара хьалха хьачаш чакхбаха а болабенаб консервщикаш (лоамашка шерда профессии). ХӀанз укх сахьате кӀезига яле а, шоай лоамарча бешара яьнна керда продукция я из, цу тӀа а карара дар санна долга, климатически хьалаш дика аьттув боацача шера яьнна а хилча.

Совхоза консервни завода барт тайна коллектив тӀехдика продукция арахийца Ӏеш, йоккха опыт а Ӏоаь хьатӀадоагӀача шера чӀоагӀа эшаргйола.

Лоацца аьлча, шийн бух соццаш дола дош хӀанз а аьнна аьнна лоамаи совхоза коллектив. ХӀаьта оьлача кхаьчача, из низ болаш хургда. Мехка Кхачан программа кхоачашъеча овдда дакъа лоацаргда (хӀанзале а дошд лоамароша. Уж тӀатеӀнан бӀубенна болх КПСС XXVI съездо вай парте ЦК майски (1982 ш.) Пленумо хьехкача кьакъагӀа.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

СОАХКАРА ГӀАЛАТАШ УКХ ШЕРА А...

Сунженски района XIX партсъезда цӀерагӀча колхоза парткома секретара Бачманова, боахаме хьайбай продукции паччахьалкхента йохкара планаш кхоачашъярах лаьца дувца аз шийга дийхача, кьамаьл дукха безам боацаш дӀадоладир. Вешта, укх шера хьалхарча ах шера колхоза паччахьалкхента хьайбай продукци йохкара йолча итогашка хьежача секретара дог-уйла кхетве хала а дацар. ХӀана аьлча уж дукха ювца безам боагӀийтаргболаш а яц.

ХӀаьта фу йоах цифраша? Укх шера хьалхарча ах бетта колхозо паччахьалкхенна планагӀа йоагӀачул 260 тонни кӀезигагӀа шура дӀачуеннай. Нагахьа санна дӀадахача шераца нийсйича укх шера хьалхарча ах шера хӀара кхоабача ӀаттаагӀара шура 178 килограмм кӀезигагӀа яьккхай. Уккхава ала доагӀа, соахка а колхоза хьайбаш леладерии шоай декхар кхоачашде низ дӀа ца кхаьчалга. Шера план 2160 тонни йолаш паччахьалкхенна 2117 тонни мара шура дӀачуйла вӀаштӀехьдалаьбар.

— Даггара, уйла йича а вӀашгӀехьдалаьц са цун бахьанаш малагӀаш да ала, — йоах Бачманова. — Соахка шортта доакъар а ма кийчдаьдар оаха. Тхоай хьайбаш диззалца кхабарал совгӀа бӀаьсти кхыметтел района кхьача боахамашта а доакъарца новкъостал а дир оаха. ХӀаьта а царагӀдалац кх хьайбай продукция яккхара планаш кхоачашъе.

Цун бахьан лаха дукха хала а дац аьнна хет сона. ДӀадахача шера колхозо шоай доахан шортта доакъарца ӀалашдаЬ хилар бакъда. Цунца цхьана, соахка кийчдаь хинначох дукхагӀа дола доакъар дикал геттара лоха йолаш хилар. Чам боацаш доакъар дуача доахана лугш йола шура а «чам» боацаш хул. Из да шура лохъялара цхьа бахьан. Кийчдеча доакъара дикала боагӀаш бола тӀахьожам ца лоаттабара бехк колхоза кулгалхой ба.

Хоаш ма дий ахка шура лаьхьара эггара дикагӀа йола ха йола. ХӀана аьлча цу хана вӀаштӀехьдоал хьайбаш аренашка тӀаьхьача бажа тӀа доажаде цул совгӀа торо хул кхы тӀа мошача доакъарна уж кхаба.

Эрий буц тӀаьнна лаьгӀенаш кӀезига яц цу колхоза доалахьа — 300 гектар. Цудухьа хӀара шера буц тӀаьлча ахкан лагерашка а леладеш доахан аренашка доажаде дикка торо хул колхоза хьайбаш леладерий. Цхьабакъда, техкача гучадаьлар хьайбаш дийнахьа аренашка доажадаьчул тӀехьагӀа царна моша доакъар ца луьга, концентрированни доакъарах м дуьна а эшаш дац. Цудухьа хӀара кхоабача ӀаттаагӀара доаккха шура кӀезига а я — 6,8 килограмм, цун хьоанал хила йоагӀачул 0,2 процент лохагӀа а я.

Сайрийна хьийбаита кхы а доакъар дала дезилга а, дийнахьа кхокка деттар бахьан долаш уж диззалца доажаде вӀаштӀехь ца доалилга а совхоза кулгалхошта, специалисташта хан аьлча баьь хургдац. Нийса да цу гӀулакха дукха сагото еш укхала саг вац аьлча.

Геттара ма вӀаштӀехьдаьхад доаркай къахьегама а болтонок а хьалаш. Ахкан лагерашка доахан лоаттаду моттигаш бӀеха, хотталъяьха а, хьаьнц кхоаденаш. Из бахьан долаш йоачан йолча хана доаркаш ӀотӀаделхача догӀана кӀала детта дезаш хул доахан. ЧуӀе, салаӀа йиш хургйолаш доаркашта лаьрхӀа кхыметтел вагончикаш оттае а дагадехадац колхоза кулгалхошта. Цу хьалашка безам хургбий доаркай юхе хӀама ца юташ доахангара шура хьаьккха? Хургйоацилга шеко яц. Хьаькъалца вӀаштӀехьдаьккхача социалистически яхь йоаржаяра гӀулакхо наьха балхацара безам айбара доккха новкъостал ду. Из гӀулакх а уккхаза тесса леладу. Яхье хьалхалаттар е тӀехьанисар къастадеш, бахча балха итогаш еш саг вац. Масала, Хорьянова Нинаш Макропосова Зинандайш укх шера хьалхарча ах шера хӀара кхоабача ӀаттаагӀара 1600 килограмм шура яккха вӀаштӀехьдаьлар. Цхьабакъда хьалхалаттача доаркай балха опытах кхычарна хоаш хӀама дац. Ишта дика къахьегашта уж е морально а е материально а белгалбахьна ба.

— Укх шера вораӀ бетта цӀаккха а хезадац тхона колхоза кулгалхоша дикагӀа болх беш бола хьайбаш леладераш е ахчан премешца, е цӀе вамцелаш ялариз белгалбаьхаб, аьнна, — яхаш дувц доаркас Макропосова Зинандас.

Ишта, цхьан хана районе цӀи хеза хиннача колхоза хьайбаш леладерий гӀулакхаш тӀа-тӀа талхаш доагӀа. Укх шера нис бетта план кхоачаш ца яр а кхерам болаш да. Чакхбаьннаб июль. Июнь беттаца нийсйича шура кхы а лохьенна июле. Лакхе белгалдаьккха хиннача тайпара хӀана ӀаттаагӀара дийнахьа 6,8 килограмм шура мара яьхац доаркаша, хӀаьта хьалхарча бетта из хьоакхам 7,1 килограммага кхоачар. Лоацца аьлча, вочa оагӀорахьа мара хувцамаш хиннадац.

ТӀаккха, миштa лел колхозе доакъар кийчдара болх? План 1400 [illegible] 300 тонни мара [illegible] йоагӀачул [illegible] тӀа [illegible] а. ХӀаьта [illegible] хьаьнца [illegible] ув [illegible] укх шера а [illegible].

Х. ШАДИЕВ.

ЯЛАТ ЧУЭЦАР

11 АВГУСТ

ХЬАТӀАКХОАЧАШ (ХЬАЖКӀАШИ ДУГЕИ ДОАЦАШ)

(аьрдатоз процентах)

Районаш	аьрдаз
Шелковской	100
Гудермесски	100
Наурски	100
Надтеречни	100
Грозненски	95
Малгобекски	92
Советски	92
Шалински	87
Ачхой-Мартановски	83
Назрановски-Юртовски	81
[illegible]	80
Сунженски	79
[illegible]	70
Урус-Мартановски	61

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Нохч-ГӀалгӀай химически завода болхлоша баттагара беттага дикагӀа кулинт шоаш доалаш доле производственни хьоаламаш. Ер шу доладелча дена заданеи совгӀа арахийцад шин эзар бӀаь эзар совгӀа сом мах бола басараш, олиф, кьыдола лекхъе [illegible] товараш. Къахьегама овсарие лаькъара дораӀ бетта план нийсаа процент сагӀа [illegible] чашъяьи. Арахьцача продукцие [illegible] лаькъара [illegible] а [illegible].

Хьинара кьахьинаш а [illegible] мастера Паракульгов Дауда Мухьмада кулгалдеча басараш арахецара цхьаьнаьгIа шоай коллективо мастер Беков Ахьмад керте латтача оператораш участка коллектив [illegible].

* * *

Опытни завода болхлой шоаш уна юбилейни шера тӀанйца декхараш тӀеххйоенашдеш хьайоагӀа. Ер шу доладелча дена иттлагӀча августага кхаьчалца цар планал совгӀа мехала [illegible] 66 эзар сома мехъа гено-таннера продукция, заданеи совгӀа арахийца нормативно-цӀена продукция 25 эзар сом мах болаш я. Дукхаьа къахьегама басарие лаькъара чотагӀа хьалха планал совгӀа ара мел даьйца продукция.

Производственни участкашка наькъе эршача социалистически яхье баьнбара шорта [illegible] Марибег, Евгений Александрович Дубров [illegible] Александр Андреевич керте латтача электромонтажни [illegible] участкаша. Цар хӀанз арахийца продукция августа шоалагӀча ах бетта чотагӀа я.

Б. ДОГМАРЗИЕВ

Доазол дехьара хоамаш

УЛАН-БАТОР. Халкъа Монголе правительство а СССР хьаьа 60 шу дизара [illegible] [illegible]

ДАМАСК. [illegible]

ЛОНДОН. [illegible]

МЕХИКО. [illegible]

АРУША. [illegible]

(ТАСС).

КХАЧАН ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЕШ

БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА КХОАЧАМЕХ

Берригачу советски халкъо дегаш гIоллехьаш, уйлаш тIе ерзаеш а укх шера май бетта хилла КПСС ЦК Пленум, цо белгалъяьккха Кхачан программа ЦхьайтталагIча пятилетки дерригачу деткъалагIча шерашкахь вай махкахь экономически а социально а кхиаран программа я из.

Парте XXVI съезда, цун ЦК Пленуман решенеш вахаре чекх а йоахаш, нитта КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо республика Министрии Советон цхьана тIайдаь социалаш кхоачаш а деш, юрта боахам дегIабоалабеча цхьадола хьоккхамаш лакхад МагIалбике районерча кхьахьегамхоша а.

1965-ча шерара КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа хьалоагIача шерашка белгала чIоагIъенний районa юртбоахам лелабара материально-технически база. БархIаъла дегIаяьккхай керттера производственни фондаш, цкъан ахаздеш лакхденнад юрта боахам электроэнергеца Iалашделга, белггала лакхбеннаб юрта боахама хIара шера луча минеральни удобренеш боарам, дукхагIа хиннад хий дулла кхаш.

Юртбоахама продукци йоаккхилга бIарча хьаййцача ворхIлагIча пятилетке хиннача 11 процент дукхагIа хиннаш юкъера лаьрхIача пятилетка хIара шера лакха продукан. Районо тIеххкхоачашдаьд паччахьалкхенга ялат, баьцадвараш, тха, фуаш дохкара декхараш.

Совхозашкарча партийня организацеш бухсоцаш хьахулар дукхагIа хилийтара тIехьа къовлам а лоаттабеш цхьадолча даьккъе Iалашдаьд юртбоахама балха эффективность лакхъелга, паччахьалкхен планаш а тIайна социалистически декхараш а кхоачашдела. «Калкха», «Сагопшинский», ГI. Ахриева цIерагIча совхозаша 119, 109, 108 процент кхоачашъяьй ялат кхедара планаш. «Советскийн» М. Горькe цIерагIчен совхозаша тIехкхоачашдаьд дулх дакхара декхараш.

Планал совгIа паччахьалкхенга дехкад «Сагопшинский» совхозо 1600 тонн, ГI. Ахриева цIерагIча совхозо 1233 тонн ялат, ГI. Ахриева цIерагIча совхозо 75, «Луч» совхозо 45 тонн дулх. Цхьанцайолча совхозашка лакхбеннаб ялаташ кхедара, бIаь Iатта тIехьа Iаьсий, бIаь аьйна тIехьа Iоазарий кхедара боарам.

Партийни организацеш организаторски а политически а балла боарам лакхбеш совхозин болхлой къахьегама хьинар айдеш, юртарча коммунистий хьалхе делаяра лоархIам лакхбеш, совхозашкара къахьегамхой хьалхашка латтa декхараш кхоачашдара сардагIбоакаш хоадам болаш болх чакхбоах КПСС горкомо, совхозиа партнокаша, юкъъенарча партийни организацеша.

Юрташкарча коммунистий, берригача къахьегамхой низаш юкхера хьахулар дукхагIа хилийтара тIадераадеш КПСС горкомо бюро заседанешка, пленумашка дуво юртарча боахама специализаци а концентраци а яра, цуо материально-технически база чIоагIъяра, хьайбай продуктаеш кийчъяра юртбоахам дегIабоалабара дешаш.

КарагIаьвина диккдар белгалдоаккхаш, хаха чIоагIа бяркад а олаш, цIераш йоах шоай хьинаре къахьегамца юртбоахам дегIабоалабеча дазза даькъа лоацаш, шерагара шерага лакха хьокхамаш довхаш хьабоагIарий. Царна юкъе ба боккагIйола яха 1уй Социалистически Къахьегама Турпал Бахмадол Мжан, Мушгон Iзьльдар, бона беттар Картоеви Iабидат, механизатораш Хь. О. Гетигежев, Н. Н. Бухаров, Н. Э. Халиц, дукхаи кхыбараш.

Бокккъонца хьача, йолаш йолча торонашка а тахан парте юртбоахама хьалхашка оттадаьча декхарашка а диллича геттара лохе ба тахан МагIалбинерча совхозашка ялаташ кхедара, кхыйола юртбоахама культураш лелаяра, дулх, шура, тха дакхара боарам. ИттлагIча пятилетка шерашка планах лаьрхIа хиннача 12,5 эзар тонн кIеэнгагIа да районерча боахамашка кхедаь ялат. 5400 тонн кIеэнгагIа я чуйна комсаш, 1503 тонн кIеэнгагIа дакххад дулх, 251 тонн кIеэнгагIа я фермашка яьккха шура. ДукхагIйолча совхозаша а районо а кхоачашдаьдац иттлагIча пятилетке юртбоахама продукци яккхарен кийчъярен декхараш.

Тахан районерча юртбоахама гIулакхаш техкача гуш да кхачан продукташ бахача наьха хьашташ гаьнна кхоачаш ца дела. Из кхоачамбоацар дIа а доаккхаш кхачан продуктаща бахача наьха хьашташ кхоачашдара боарам белгала лакхбара лаьрхIа, республика кхачан программага хьежжа 1990-ча шерага кхачаллца йолча хана МагIалбика районa кхачан программа оттаьй. Цу тIа лаьрхIад районерча совхозашка юртбоахама продукци йоаккхилга йолаш йолча торонашка хьежжа белгала лакхе.

Районa кхачан програмах лаьрхIад совхозашка шера доакка ялат 30 эзар тоннага дIакхоачаде, чуйна комсаш 30 эзар тоннага дIакхоачае. ХIара шера 8600 тонн шура, 2600 тонн дулх, 178 тонн тха доаккхаргдолаш хьанбай продукташ йоакхилга дегIадоаладе. Дикка айде лаьрхIад генараш кхеделга, баьцадвараш леладелга, доакъараш Iалашделга.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленуме белгалдаьккхад юрташка бахача наха паччахьалкхен тикашкара продукташ ийсла шерагара шерага лакхлугла. Цудухьа керда тIайца Кхачан программа тIа къьестта уйла тIалхийтай бахача нахага, предприятешка, организацешка гIойна доля боахамаш лелаьдаитара деша.

Партийни организацеша, совхозий, предприятей, организацей кулгалхоша, городерча, а юрташкарча а халкъа депутатий Советий исполкомашa лоархIаме гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад гIойна долча боахамий болх дIахо тоабара, хIара коллективера болхлой продукташца цар Iалашбергбола хьалаш вIаштIехьдаьхар. Юрташка а городе а бахача хIара дезалга огород (хьосбеш) хургIолаш хIара коа хьайбаш, коатIара оалхазараш лелалергволаш гIулакх вIаштIехьдаккха лаьрхIад.

Городерча межадьттахошта, кхыйолча промышленни предприятей болхлошта хьалхашка лекхар оттадаьд гIойна доля боахамаш вIашагIдохка а хIара болхлочоа 20 килограмм кхоачаргIолаш дулх доаккхилга хьагIадоагIача шерраха Iалашдела а. ГIойна доли боахамаш дIахо дегIадоалдаларца хIара болхлочун сиха доаккха дулх дIакхоачаде лаьрхIад 1985 шера 30 килограммага, 1990-ча шера 40 килограммага. Iемашка чкъаьрий кхеделга дегIадоаладе лаьрхIад хIара болхлочуна шера 5—10 килограмм я кхоачаргIолаш.

ЦхьайтталагIа пятилетка чакхйоалаш кхахьегамхой коллективашкарча гIойна долча боахамашка лелаюеш хIара шера хилийта лаьрхIад 600 бежан, 1500 хьакха, 1000 устагIа, 15—20 эзар коатIара оалхазараш, пхи гектар чкъаьрий леладу Iамаре 1100 квадратни метр Iий баьцалиараш кхеду моттигаш (теплицаш).

Кхачан программа тIа лоархIаме моттиг дIалоац юрташка бахача наьха вахара а культурни а хьалаш дIахо тоалара лешчашь. Наьха социальни хьашташ кхоачашдара 22 миллион сом паччахьалкхен ракхьа дIадахийта лаьрхIад районе цхьайтталагIча пятилетка шерашка. Районерча юрташка хьалде лаьрхIад 18,5 эзар квадратни метр хулаш нах чубаха цIенош, 1,5 эзар квадратни метр йолаш общежитеш, кхо эзар сага лаьрхIа аьхки къахьегарах салаIерая йола лагераш, тикаш, берий бешамаш, яслеш, кхыдола гIирсаш.

Укх шера а бIаргагуш хила дела Кхачан программах доала беркат. Цу хьакъехьа боккха лоархIам болаш да совхоза хIара коллективо хьарарча шера шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдела. Из боккха лоархIам болаш да ерригача пятилетка декхараш толамца кхоачашдара а. Цудухьа пайна бебашха лоацаш хила йиш яц таханара гIулакхаш. Совхозашка чуэцаш латт ялаташ паччахьалкхенна хьалхашкара декхар кхоачашдеш дIалуш латт керда ялат. Белгалдиннa доагIа графикех лаьрхIа хиннача беси сиха уж балхаш боахамашка дIа ца долхилга.

Ледара лел боахамашка укх шера доакъараш Iалашдела а. ГIожа а моша а доакъараш Iалашдара йолаш йолча торонех бизза пайда эцац цхьадолча боахамашка. Планах лаьрхIачох ахаш мара дац тахханалла совхозашка кийчдаь доакъараш. Къьестта эсала лел из болх М. Горьке цIерагIчен «Лучи» совхозашка. Планах лаьрхIачох цхьалагIа дакъа мара хилац тахханалла цу боахамашка Iалашдаь доакъараш.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара, хIара совхоза болх дIахо тоабара наькъаш лохаш а уж вахаре чакхдахара де дезар деш а ба районе.

Низах чIоагIъенна, вахар хоаденна накъайоала вай республика СССР хьахиина 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россена юкъебаха 200 шу дизара деча цIейшта. Дикача къахьегама толамашца цу цIейшта накъабаха, КПСС майски (1982 ш.) Пленума решенеш керда тIайца Кхачан программа кхоачашъеча дизза дакъа лаца лаьрхIа ба МагIалбикера коммунисташ, берригa къахьегамхой.

Х. ГАНДАЛОЕВ,
КПСС МагIалбика горкома юртбоахама отдела заведующи.

ГроЗнерча Орджоникидзе цIерагIча проспекте административни корпус хьалъеча хьинаре къахьегаш ба Спец-СМУ-10 гIишлонхой. ТIехьара этаж хьалйоттачара монтажни балхаш деш ба уж. Цу лоархIачеча объекте къахьегаш йолча гIишлонхой бригадашта юкъе хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я Архипов Василий Егорович керте латтача коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча бригада коллектив. Цхьаккха смена дIадахийтац цо шийна норма 113—120 процент кхоачаш ца еш. ВорхI бетта плана кхоачашъярах эгара хьалхарчарца рапорт делар бригада гIишлонхоша.

Бригадерча гIишлонхоша чIоагIа лоархIаш, сийдеш ба социалистически яхьа инициатораш, кагирхой хьехамчаш, плотникаш Плетнев Иван, Сулгуданов Мусси, Дронов Георгий, кхыбараш.

СУРТА ТIА: бригадир В. Архипов, плотникаш Г. Дронов, И. Плетнев, сварщик П. Никифоров.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯРА—ДУКХАГIА ТЕРКО

ЦхьайтталагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъе гIертачи тха «Оргтехника» яхача производственни объединене коллективо шийн беррига низ тIаберлабаьб Iилма-технически прогресс сихъяра, керда техникеи хьалха латти опати юкъелхьара, къахьегама овсарле лакхъяра чотах продукци дукхагIа яккхара. Объединене шерра социалистически яхь йоаржаяра тIаберзабаьб беррига партийно-политически боахама-организаторски болх.

Тха даькъе электрофотографи дегIайоалалр КПСС XXVI съезда еннача парте ЦК Отчетни доклада тIа ноакъоста Л. И. Брежнева йийца Iилма-технически прогресс сихъяра цхьа дакъа а хинна дIаэттад. XI пятилетке оахи лерхI шоллагIча ноахалад йола электрофотографически аппараташ (ЭФА) хьаелга дегIадоаладара объединена специализаци яра керттерча лостамашкахь дIахо а болх бе, керда йиъ изделии (ЭР-620 К4, Р-300 К3, ЭР-12М1-1, ЭР-12 М2) ши комплекси караерзае. ТIаккха йиш хургья ЭФА сервисагIа дIакхахьийта а хIаьта иштта арахецачa товарни продукце объем организационно-технически мероприятеш чакхъяхарен къахьегама овсарле лакхъярен чотах 1985 шера 17,2 миллион сомага дIакхоачае а.

ЭФА хьаелга дIахо дегIадоаладара йоккха программа толаме кхоачашъеш я.

Къахьегама овсарле лакхъяра планировани елга объединене хила да, хIана аьлча, арахеца продукци чоалхане, дукха номенклатурни хилара, кооперировани постанкаш сов йоккхий хилара, технически прогресс сиха дегIаахарах. 1982 шера хьалда производства объемашта, къахьегама овсарле лакхъяра, нормативно-цIенача продукце (НЧП) кхыча хьокхамашта планировани е йолаенний объедниенн. Практико хьахьокх, къахьегама овсарле йистара мах болча кхыча хьокхамел дикагIа НЧП хилар. Цаловни товарни продукци алсамъяларги вуг натуральни лаьрхIа изделеш дукхагIа арахецаро мел. царга материалаш йонагIа яхийтаро а. ХIаьта нормативно-цIена продукци дукхагIа хилац натуральни лоаралаш продукци дукхагIа хилча мара. Цудухьа, болх бечa цьаьн сига лоараIаш НЧП дукхагIа хьаьро тешаме лакхъю къахьегама овсарле продукце единицаш лоараIаш ха кхоъ процесса хиларах гарра 1981—1985 шерашта оттаьча ийна шера плана тIа лаьрхIад производстве объемаш дакхьяра темпаш 116,1 процент йокккагIа хулийтиcа. Болх бераш дукхагIа на а хулийташ шер-шера дукхагIа арахец заводо продукци. Пятилетке ерригаш а 1 миллион сома дукхагIа хургья объемаш, керттерча дакъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах.

[illegible]

Бухсоцаш хьахиначох мах а луш къахьегам вIаштIехьбоаккхача бригадин формо йиш хулийт общественни производства кхоачамех бизза пайда эца. къахьегама коллективаш — предметно-замкнути цикл а йолаш йола цехаш — бухсоцаш хьахур алсамдаккхара тIаерзае, реальни хьалаш нийсду кIезигагIа болхлой юкъе болчи бригадаша планови заданеш кхоачашъяра а производствана доал деча болхлоша дакъа лацара а.

Бухсоцаш хьахиначох мах телара маIаш — бригадни формаш дикалга диллача лакхагIча лагIа тIа йоаккхаш дегIайоалалрга дайнна ца Iеш, иштта производствана планаш уттаяр, доал дар, вIаштIехьъликхир овлангара дена эргадаккхарга а довлар.

Серийни производства шийтайпара башхалонаш теркал а яь, эффективнегIа йола бригадни форма — комплексни сквозной бригадаш (е специализированни бригадаш) хьаяра тIаберзабаь нийъ белгалбир объединене.

Цу тайпара бригадаш вIашагIйохкара объединене кулгалхоша, партийни комитето, профкомо хаддиза лостам телаши тIехьокам лоаттабеши хиена бокха кийчон, организационни, кхетами болх чакхбаьккхар хьалхагIа.

Къахьегама овсарле лакхъяра кхоачамаш • доккхий да бригадашка, цхьабакъда, лерттIа инженерни гIо ца хилча, объединене отделийи службайи болх тоа ца бича цу кхоачамех бизза пайда эцац. Цудухьа хIана бригадни формех бола тешам боабеш йола психологически духьале дIаликхара тIаберзабаь пропагандистски кхетамен болх ба беш.

Бухсоцаш хьахиначунга хьежжа къахьегамах мах гелаш йола 89 специализировани бригада вIашагIъеллай объединене, къахьегаш 1127 саг а волаш. Бригадаш вIашагIйохкар бахьан долаш тоаенний къахьегама коллективашкара психологически климат, шерагIа даьржад балха тIа вIаши гIо новкъостал делга, хьехамчил, хьалха латти опыт дIа-юха телга, шишша-кхоккха професси цхьана лелаелга. Бригадай коллективашта хIана геттара чIоагIа лов керда тIабакка болхлой дикагIен сихагIен кийчбелга, цудухьа цхьайолча бригадашка Iомабеш ши бутт баьккхачул тIехьагIа бригадай цхьагарра боньонаш йола члемаш а хиле дIабоклу керди хьачуйца болхлой.

Бригадай производственни гIулакхех бухсоцаш хьахур да планагIа лаьрхIа оаттилаш хьаяр, маьженаш аппараташ вIашагIйохкар.

Отчет еча кертагIа кийча продукци арахецаш бухсоцаш хьахиннарашна хьежжа производственни бригадин коллективни ялин телара метода маIан сенах латт аьлча, из латт, бригада хIара члено ерригача коллективо балха бухсоцаш хьахиннаршта юкъе лаьцa дакъа деша дIа дIаланрхIарах. Цудухьа юкъейоалалй къахьегама дакъа лацара коэффициент оттаяра йоккхагIа [illegible]

[illegible]

Къахьегама овсарле лакхъеча лоаралаш ламагIара хьалхь цаI да къахьегам нормировани организаци [illegible]

Производства эффективность дIахо лакхъяр, производства объемаш къахьегама овсарле арахецара продукци дикал лакхъяра [illegible]

кегIа а хинна дIаэттад, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра наькъаш царга гIолла а долх.

Предприятена реконструкци яра технически проектага хьежжа вIашагIйолла лерхI заготовкашкара йолхена кийча продукци дIаяхийта тIайттаргa кхиччалца электрофотографически аппараташ хьаяра цаI мара йоаца поток. Цу гIулакхa хIанале а производствана юкъейихьай цинковани яра лини, автоматически хромировани яра 2 лини юкъеяхьара деш балхаш да.

Пхе шера робототехнически комплексашта юкъейихьа программни управлени а йолаш йола 80 робот-манипуляторь 17 станоки производствана юкъеяхьа а цу ларда тIа болх бераш, хилачеи дуламечен балхаш тIа бираш, дикка кIезигбе а лерхI.

Пневматически гидравлически приспособленей 40 совгIа единица кхы тIа а юкъеяхьаргья производствана. Изделешка доди металл дIахо кIезигдара тIаерлаль мероприятеш чакхйоахача хинна дегIайоалае лерхI хIанзара инструментальни производство.

XI-ча пятилетке лаьрхIад болх беш йола система дIахо эргаяьккха тое, объединене балха технико-экономически хьокхамаш тоадар духьа производствана доал дара чоалханеча системе объединене подразделеней функциональни декхараш нийсагIа вIаштIехьдаха.

Къахьегама овсарле лакхъяра боккха низ ду социалистически яхь.

Творчески наькъаш леладара болхлой, специалисташ оарцагIа а боахаш социалистически яхьен къахьегама починий керди формаш лохаш боккха хьехамен организаторски болх бу, къахьегама овсарле лакхъяра торонех дикагIа пайда эц партийни комитето, профкомо, боахама кулгалхоша.

Х-ча пятилетке «ХIара балха денна — дикала Знак» яха девиз а йолаш болх бе аьнна аггара хьалхарча коллективашца инициатива хьайнийр «Оргтехника» ГПО коллективо. Из девиз а йолаш къахийгачи цо паччахьалкхен плани социалистически декхараши кхоачашдир дерригача технико-экономически хьокхамашта. Х-ча пятилетке дина болх бIарах даим лелае ЦIе байрах елар коллективана парте горкомой горисполкомой баьча социалагIа. Цкъа санна дукхаза а хьалхара моттагаш лахай коллективо ЕррИгесоюзни, республикански, городской, районни социалистически яхьe.

Къахьегама овсарле лакхъяра йоккха стимул хилар «ХIара балха дикалхьа хьадер бухсоцаш» дукхагIа хилийта» яхаш девиз а йолаш лелаьйча социалистически яхьа. Цига дена а йолаш беча балха йиш хулийт кхоачамбоацараш хьахуллахен къахьегама овсарле лакхъергIола керда кхоачамаш лахаш. Цу хьалхарa гIолаш яра йолча комитето подразделене кулгалхоштем къахьегама [illegible]

[illegible]

А. МКРТЧЯН,
«Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединена генеральни директор.

СИЙЛЕНЦА НАКЪАГIОРГДА ЮБИЛЕЙНИ ЦIЕЙШТА

(ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР)

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой кийчо еш ба СССР хьахиина 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шийн лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дузача цIейшта сийленца накъабахара.

Экономически социальни дегIаахара даькъе керда къахьегама толамаш а доахиш, республика юбилейни накъагIорга яхача девизагIа къахьегаш ба хIана индустре, юрта боахама, гIишлон, транспорта, кхыча доакъой болхлой.

Шоай къахьегама традицешта тешаме болча республика мехкадьттахоша тIехкхоачашъяьй ворхI бетта программа. ПланагIа лаьрхIачул совгIа цар Даьхенна деннад 61 эзар тонн мехкадьттеи 61 миллион кубически метр гази.

Производства торонех пайда а нийбеш бIубенна къахьегаш я машинашъеча предприятей дукха коллективаш.

«Красный молот» завода коллективо ворхI бетта планал совгIа арахийцай 182 эзар сома мехьа промышленни продукци.

Планови заданеш тIехкхоачашъяьй ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент», Грозненски ремонтно-механически. «Оргтехника» производственни объединене «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО опытни, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводий, кхы дукккача предприятей коллективаша.

Электроэнерги, мехкадьттахиме продукташ, радиоприемникаш, тракторни прицепаш, кIир, швейни изделеш, кога гIирс, кхачан промышленноста цхьайола продукташ арахецара ворхI бетта план а толаме кхоачашъяьй.

Чурча торонех бизза пайда нийбар шоай керттера декхар а лоархIаш, республика индустре болхлоши кIезигагIа къахьегаш пар чотагIа арахеца продукци дукхагIа хилийтара. Цу гIулакхa тIаерзаь чакхйоах дукха мероприятеш, оборудованега биззача низаца болх байтара коэффициент лакхъю, производствои къахьегами вIаштIехьбаккхар тоаду, шерра йоаржаю производствас хьалхалаттарийи новаторийи опыт, хьинарегIа дакъа лоацийт изобретательски рационализаторски балхаш тIа.

Цу дерригех хьахулаш дар дика да. 1982 шера ворхI бетта дукхача предприятей коллективаша дикка дукхагIа тIакхетийтай арахеца продукци. Царех я арахеца продукци 5 процент тIакхетийта «Нефтехимзапчасть» завод, медицински инструментий заводе — 7 процент, ремонтно-механически заводе — 30 процент, «Красный молот» заводе — 9 процент. «Оргтехника» ПО «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО опытни, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводашка — алх-алх процент, ГI Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе — 20 процент. «Терек» яхача мебельно-тьун хIамаш еча производственни объединене — 8 процент, иштта кхычакха.

Ерригача коллективаша иштта къахьийга даларе республика халкъа боахаме ламта къахьегама толачаш дукхаза дикагIа хургдар.

ДIабахача ворхI бетта дика болх баьб дукккача предприятеши, къахьегама овсарле лакхъяра заданеш толаме кхоачаш а еш, ерригa дегIайоагIаш йола продукци из лакхъяра чотагIа а хулийташ.

Царех я «Трансмаш», ремонтно-механически «Электроприбор» ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент», «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни, «Чечингушмелстрой» гIишлон управлене [illegible] заводий, кхы дукхача предприятей коллективаш.

Цхьайолча предприятешна даьха къахьегама толамаш дика дале а 1982 шера ворхI бетта дакхача толамий итогаша хьахьокх цхьадолча кхоачамбоацараш нийсдаларах цхьацайолча предприятей коллективаша планаши тIайна декхараши кхоачашдаь ца хилар.

Продукци [illegible] ворхI бетта [illegible] кхоачашъяьбац [illegible] котажни фабрика, [illegible] ментально-механически завода, Сунженски, Ермоловски, Советски мехлесхозай коллективаша. ХIаьта нормативно-[illegible] продукци арахецара план кхоачашъяьбац цементни завода. Нохч-ГIалгIай [illegible] управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей, электромеханически [illegible] Грозненски ремонтно-механически предприяте, «Аргунводпром» объединене коллективаша.

Продукци [illegible] ворхI бетта арахецачул кIезигагIа продукци арахийца йоакха предприятеш [illegible]

теш а йолаш я республика. Царех я Грозненски, Ачхой-Мартановски, Шелковской, Наурски, Назрановски мехлесхозий коллективаш. Серноводски Ачалукски минеральни хиш деча заводий, шурий промышленноста производственни объединене, кхыча предприятей коллективаш. Уж дерригаш а Iеткъад республика индустре балха юкъарча хьокхамашта.

ХIара коллективо юкъара гIулакх а хинна дIаэтта дезаш да арахеца продукци дукхагIа хулийталга, фондоотдача лакхъелга, дIадодаш дар лохделга.

Цхьайолча предприятешна е йоагIача бетта йоаккхо из лоархIамена хьоккхама — къахьегама овсарле лакхъяра, цунах тийша да юкъарча производства эффективность лакхъялар.

Къахьегача овсарле лакхъяра ворхI бетта план кхоачашъяьяп 23 предприяте е республикерча предприятеех хIара ялхлагIо. Царех я Ермоловски, Сунженски, Советски мехлесхозаш, «Металлист» яха, цементни заводаш, «Аргунводпром» объединени, кхыраш. Кхы а вогIа да къахьегама овсарле лакхъяла езача из лохлуш хилар Царех я Назрановски трикотажни фабрика, макаронни фабрика, Серноводски Ачалукски минеральни хиш ду заводаш, гIишлон управлене Грозненски аьшкабетонни-конструкцей завод. Грозненски ремонтно-механически предприяти, «Чечингушводстрой» гIишлон-управлене Аргунски ремонтно-механически мастерской. Из гIулакх нийсдаларах уттаду бахьанаш дукха да, бехказа вала йиш йолаш дола бахьанаш а да царна юкъе. Цхьабакъда, керттердар да къахьегам во вIаштIехьбаккхар, къахьегама дисциплина эсала хилар, балха ха дукха зехьа йоалар.

1982 шера хьалхарча ах шера балха ха зехьа йоаярах дIа ца луш йиса продукци дукха хIама ца эшаш нийс миллион сома мехьа я.

Республикерча предприятешка ерриге йоаеча балха ханах 45 процент из йоаю администраце бокхой мукъабаьтарах, 23 процент яр бIарччача дийнахьа болхлой къахьегаш а боаццаш баргIаш моттагаш нийсъяларах, 22 процент совгIа яр прогулаш ярах.

Администраце бокъо а телаш болхлой мукъабаьтарах нийсъелла дукха балха ха йоаю Назрановски трикотажни фабрике, «Чечингушплодоовощхоз» производственни объединене консервни заводашка, дукха комбинате, шекар доаккхача заводе, художественни промыслей производственни объединене.

Балха ха зехьа [illegible] цхьайолча предприятешна хилара яргIоаца практика а хинна дIаэттад нормал дукхагIа е салоIача денош болхлоша къахьегийтала. Из гIулакх Iаткъ экономикана, из бахьан долаш нийсду штурмовщина, из Iаткъ продукце дикала.

Укх шера хьалхарча ах шера республикерча промышленни предприятеша [illegible] норман дукхагIа [illegible] 220 [illegible] совгIа [illegible]

[illegible] дукхагIа [illegible] Нохч-ГIалгIай [illegible] управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей заводе, [illegible]

[illegible]

Цунца цхьана [illegible] гIишлон организацеш [illegible] тIа цIенхаштара [illegible] боацараш а найоу. [illegible] ворхI бетта план [illegible]

Керттерча даькъе шоай хьалхахьей [illegible] [illegible] дIалац [illegible] объекташ [illegible] хIара хьалхьола а.

[illegible] ХIара къахьегамхо [illegible] 1982 [illegible] шера ерригa планаш [illegible] кхоачашъеш.

ХIара хьаьнна [illegible]

ВАЛИНИНСКИ ОБЛАСТЬ. [illegible] Миловой Борщунa [illegible] Смирновски районерча Тараново [illegible] берригa [illegible] 1942 шера 25 [illegible]

Тараново [illegible]

[illegible]

— Тхо антифашистски [illegible] Шеча [illegible] 1941 шера Миловой Борщунa [illegible] фашистски [illegible]

[illegible] Советски [illegible] Москве [illegible] Миловой Борщуна.

СУРТА ТIА: Тараново [illegible] М. Борщуна.

[illegible] (ТАСС фотохроника).

● ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

ДОТТАГӀИЙ КХАШ

«Хало тӀаэттача бода доттагӀий» ахаш да эрсий кица.

ДӀадахача шера бӀаьстӀи кхаьнара балхаш юкъе кхаьчача хана дӀайолла коартолаш ноанни бӀоар Цаболов Тараса звено. Из шийна ма хайте а цунна гӀо де лаьрхӀар Мациев Занда. Шоацига иза тоъар кхерам боллаше а Тараса звенона дӀае коартолаш елар цо.

Из бахьан долии хана тӀехьа ца русаш, агротехнически дикача хана шин участке коартолаш дӀайийра Цаболова. ХӀаьта, шиӣ аргӀана гурахьа хьувкъам чуцача хана, Мациева звенос хьалхьа кхаш тӀа латта коартолаш ца талхийташ дӀакхахьа транспортаца гӀо дир Цаболова.

Кхы цхьаькха, а масал. Укх шера духха «Новчан» латтарах оасарашца боккха къоасам лоаттабе бийзаб цу шинне кулгалдеча звеной. ПоккхагӀа зӀамагӀа йоацаш, цхьатарра яр цар участкаш, дукхагӀа - кӀезигагӀа боацаш цхьатарра бар цар звеноцара нах. ХӀаьта а, оасараш деча хьалха поагӀар Тараса звено. Шиӣ лоалахо хьалха валар бахьан хацар Занда. Шоай кхаш декъалуча гӀолла водар из, цига кхийттар цох Тарас. Цун хьажа юкъебоалла шод гуше а кхетадир Тараса Занда цхьан хьаман раьза воацилга. Массаза нелавале моаршал а хьатте, бегаш бе болалуш хиннача цо, кулг шийло кховдадир. Бакъдар, аьлча, Тараса раьза воацил та-м дацар из. Цун бахьан кхыдар — оасар деча шиӣ звено тӀехьайисар. Шийна новкъадар новкъостах къайла ца хьош хьадиннар Занда.

— ХӀама дергдаш, сагот ма де доттагӀ, ал тхоӣ къайленаш дӀакоцаргья хьона, царех хӀама ца хуле сай звеноцара массехк саг а войтарга хьона свеклашта оасар деча гӀо де. — йоахар Тараса. ТӀаккха тӀатехар оасар делга тха дика дӀадахара къайленаш хьона хар лоия, уж вӀалла чоалхане яц. Хьалха санна массане а цхьатарра цхьан участке а ца деш, хӀаранена ше-шийна участкаш тӀачӀоагӀдь ду оасар са звеноцарна наха. Звенон хӀара члена ше-шийна кха дийкъача, ше-ше хьалха вала а гӀерташ, дикагӀа бу наха болх. Цунца цхьана дикагӀа гӀ дикагӀа болх бер сана тӀехьавусар а.

Шиӣ звенос толам баккхара къайленаш ма ярра Тараса хьаювцарах эгӀазвахар тӀепадаьлар Занда.

— Ха-м хоара сона доттагӀ Ӏа цхьа «тийша болх» деладелга. ХӀаьта из Ӏа сайх лочкъадергдоацилгах тешаш а вар. Баркал, хьона Тарас, хьалхагӀе а баркал, — йоахар Занда.

Кхы тӀехьа ца доаккхаш, цу дийнахье а шоай звенон беррига членаш хьагул а бах дӀадийшар Занда из гӀулакх. ТӀаккха свеклаш дӀайийна кха хӀаранена дийкъар. Из бахьан. Тараса ма аллара, оасар делга кхы а сихделар.

Цитта дика оамал я Къулбаседа - ХӀирий АССР Пригородни района «Чермен» яхача колхоза цу шин звеньевой эшшача хана дӀа-юха гӀо а деш хало эшаар, новкъостала оарцагӀоалар, цхьан не кхоачамбоацар — шоллагӀчоа гуга, из дӀаридаш вадар аьнна кхоачам а ца беш из цӀендаь дӀадаьккхара техалуш хилар. ХӀаьта, цу дикача оамало кхы а чӀоагӀ ду гӀазгӀачча Мациев Заӏаниӣ Зандаи хӀиречоа Цаболов Тарас Степановичаи юкъера доттагӀал. Цу дикача оамало гӀо ду царна дикаи хьувкъам чукхахьа, царна юкъера социалистически ахь тӀа-тӀа кхы а шерагӀа хила. ЦхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шера цу ахье хьалхара моттиг яьккхар Мациев Занда звенос. Юкъера лаьрхӀача хӀара гектара тӀара 333 центнер коартолаш яьхар цо, план 200 центнер, тӀаьйца декхараш 250 центнер долча. Из бар боккха толам! ХӀаьта из Къулбаседа - ХӀирий АССР-е гӀолла хинна ца Ӏеш ерригача Российски Федерацие гӀолла лакха хьувкъам бар. Цитта дика хьийкъа хӀара гектара тӀара 300 центнерал дукхагӀа чудера цо баццалараш а. Цхьабакъда коартолаш хӀара гектара тӀара цул 20 центнер кӀезигагӀа чуена яле а, бьецадаараш Мациева звенол дукхагӀа даьхар Тараса звенос цу шера.

— Мишта шаштӀехьдоал хьа цитта доккха производственни толамаш даха? — хет аз Зандага.

— Лаьтта леладечоа звеной да технологически карта. Хьувкъама болх беш я хӀара операци агроприемаш. Агротехниках мел лаьрхӀар хана ген хьалшкен хьежжа кхоачашде гӀерт тхо, — йовх Занда. Къьветта чӀоагӀа теркам тӀабохийт оаха дӀае коартолаш хержача хана. Цхьаккха а телха а зӀамига коартол юкъе ца нохийташ, кулгара хьахорж оаха уж. Даим а шиӣ хиннахьа оасар ду хьувкъам чуэц.

Цар чубеначи хьувкъамга хьежжа лу наха алапеш, премеш цу. Дерригенна торо хулийт хьувкъам совбаккха, ахаш дувц цо.

Из бакъда, агротехнико ма яххара гӀулакх ду цар лаьттана, юкъебаххь кердадараш, хьинаре къахьег наха. Цхьабакъда, толамаш совдахара цитта доккха гӀо ду царна тӀа-тӀа чӀоагӀлуш латтача доттагӀало, барто.

Дукхача къамех бола нах — хӀирий, гӀалгӀай, эрсий, гуржий, цитта кхыбараш ба «Чермен» яхача колхозе оагӀох оагӀув а теха къахьегаш а, барт тайна бахаш а. Царна юкъера доттагӀала дӀа-юха, деча гӀона, къахьегама къовсама ларда тӀа дегӀаух колхоза экономикеи культуреи. ДоттагӀал леладу. Яхье бул. Хало нийсъеннача минота Занди Тараси санна дӀа-юха гӀо де болх звеньевой Мириков Сергейи Оздоев Ӏаламбики. Тархоев Сулимбики Алагов Темирбии, доаркаш Евлоева Мадинаи Шахилова Зареман. Царна юкъерта интернациональни доттагӀало гӀо ду халонаш эшае.

Лаьтта леладерашта атта ленадацар соахкара шу. Цхьабакъда, хаоттама халонашта майрра духьала эттар коммунистачи Мациев Занди Цаболов Тараси санна цу колхоза кхыбола кхаш леладераш а. План цхьан аххадел тӀех кхоачаш а, сиг пачахьа кхенга декхар 2000 тонн кӀа, 4270 тонн хьажкӀаш. Колхозе гӀолла юкъера лаьрхӀача хӀара гектара тӀара чуера 181 центнер коартолаш.

Бакъда царгӀдаьннячох кхоачамбоац Ӏе дерхӀаш бац цу колхоза къахьегамхой КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш дег тӀара кӀоабелалья тӀа а шйца, уж кхоачашӀьра шоашна кхоачача делла белгалдоаккхаш ба уж. Царна юкъе шерра яьржаш сийлахьча юбилейна — СССР 60 шу дизара сийна йола социалистически ахь. Яхье баьннарашта толамга бодий гойташ бола «маяк» хинна дӀаэттаб юха а Мациев Занди Цаболов Тараси. Царех хӀараме деш денниц планал соагӀа хӀара гектара тӀара 50 центнер коартолаш чуль.

Цхьабакъда, балха тӀа хьоикхаме хинна Ӏац уж шиъ доттагӀа. Цар доккха даькъ лоац юкъарча вахаре а. Къулбаседи - ХӀирий АССР Лакхехьарча Совета депутат ва Мациева Занд. Дукха шин хьинар дӀалу цо харжархой накадаш кхоачашдара. Цун новкъостал — цар юрта хьалъ ийтаб берий беш. ХӀаьта «Россия» яхача совхозе клуб Тоалык уланцаш нахьан.

Цудукха боагӀа харжархой моллагӀа хӀама шоашта эшаш моттиг нийсъелча шоай депутат волча. Хов шоеш тӀадихьа гӀуллакх кхоачашдара из сихха оарцагӀвергволгах.

Дӧкхи даьн лоац Занда колхоза партийни организацие балха тӀа а. Из ва парткома член. ХӀаьта цитта из ва шоллагӀча бригада толашгӀа воли халкъа тӀахьожамхо а. ТӀаккха Цаболов? Из цу колхозе вола ветеран санна. 27 шу даьннад цу колхоза кхашка во болх бу. Царех звеньевой волаш — 16 шу. Тарас ва шоай юрта Совета депутат, бригада агитатор, звенон халкъа тӀахьожамхо.

Даьхено боккха мах баьб цу шинне къахьегама. Занда наькха тӀа лел «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, цаӀ дотон шиъ борлен ВДНХ кхо медаль. Тараса наькха тӀа йоахк Халкъий доттагӀала, «Знак Почета» орденаш ВДНХ медалаш.

Цу совгӀаташа шовшкара кхы а дукхагӀа дӀадехилга кхетадеча цу башха, дикача ахархоша кхы а шерагӀа йоаржаьй социалистически ахь юбилейни шера. ХӀаьта царна юкъерча яхье бац котбаьннараш доттагӀали дӀаюха ду гӀо-новкъостали да котдувлар. Уж балха тӀа цхьана хинна Ӏац. Цу шинне балхе тӀа тоссаденна доттагӀал вахара гӀулакхаца кхы а чӀоагӀдаь дӀаэттад. Цар цхьана дӀаккхухь отпуск, уж цхьана ух театре, кино. Цхьан дезала хинна дегаӀоале, бохам боих дезала дегаӀоаза, бохам хул. Ше Советски Эскаре гӀулакх деш волаш эггара хьалхара письмо шиӣ даь доттагӀчунга Тарасага дайта хиннад Занда воӀа. ХӀаьта ЦаболовгӀар яхийта хиннаир цо дӀанйца хьалхара посылка а.

Юртахошта хӀана а дицденнадац Занда цийн саг йоагӀача шоаш баьхнача хана, цига сов дукха ЦаболовгӀар хиларах шоаш харцахьа шийсбеннаб мотташ хилар.

— Кхыметтел тхоай хӀиране цӀагӀара Ӏаг, мӀара а довр тхонн-м, — аьлар Тараса. Кхы дикагӀа аьч а дагӀар.

Ю. КУРСКИЕВ.

Укх тӀеххьарча 25 шера гарггача хана духьал цхьан цехе къа а хьегаш социалистически декхараш даим хьалхал хьалха кхоачашдара къовсам лоаттаберацига юкъе хьалха латташ ше аьннача шзла да волаш, де лаьрхӀар кхоачашдеш хьамоагӀаш — цитта ва СССР 50 шу дизара цӀерагӀча грозненски химически завода № 10 йолча цеха дикагӀвола слесарь Голованов Заур.

«ХӀара балха дийнахьа хьалдер дукхагӀа хилийта!» яхача девизагӀа йола социалистически ахь эггара хьалха дӀаоолалычарех йолча коллективе къьвсти белгалвоал Заур производстве хьалха лаьтар, рационализатор хиларах совгӀа общественни вахаре а хьинаре дика лаьтар. Из ва завкома член. Дукха къахьег цо ше общественни кхачан инспектор хиларга хьежжа заводской столове наха бувь наьча ма йотта дикагӀвал чам болаш хилийтара.

СУРТА ТӀА: З. Голованов.

С. ХУГАЕВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЛИВАН. Израильски бӀу во кӀиез а кӀирьна фордагахьара, лаьттара йоккхий толаш йийттар, фегара бомбаш а кхийсар Малхбузен Бейрута нах бахача кварталашка.

СУРТА ТӀА: Малхбузен Бейрут дов чудеш латтача хана.

ЮПИ—ТАСС сурт.

Прессо тешал ду

АПН-о газет дешарашта лаьрхӀа лоацъя арайоаккх Париже арадувлача «Африк-Ази» яхача журнала тӀара статья.

ГУЧАДАЬККХА ДАЬССА ХАБАР

Юххьанна дукхачар харцахьа кхетадора цхьадола хӀамаш. Сионистски пачхьалкхене я Малхбузехьа а кӀирдаь хабараш арадоахар израильски эскар зиадергдоацаш да яхаш. Цхьабакъда, дукхьаларлдар мара бӀарга ца а гуш цунах тешаш хиннараш дукха ха ялалехьа шек бувла баьлар. ГӀаьрахоша дӀалийначa ерригача моттигашка агрессора ец йола духьале мел ца ялар совгӀа, кхы тӀа а чӀоагӀъелар. Хьдданза хьатӀаухаш американски герлаш ца хилчен шиӣ экономика хӀалак хилара кхерам боацаш цхьаи кӀирал саьна баргбола тӀом бе шиӣ из боинилга а ховш, тӀоа сегача санна сиха тӀом чакхбоаккха даь лоархӀамаш хьаоца хӀама ца дуеаш дехар.

Палестинцаш вакъ аьнначи бигӀаш норабаннар Бегина волчиашта (Ливане чухехка израильски бӀу цхьадола лоархӀамаш дийча, 120 эзар салтех эпсари хиннад). Израиль агресси йолае дага йолга а ховш, из юхатохара кийчо аьнр цар. ХьалхагӀе а хови хиннад царна агрессор миштa поагӀаргов а цо химически герз юкъедоаккхаргдолга а. ТӀема кийчбана пӀабийхар Малхбузени Малхбоалени Европе. Персидски залива мехкашка дешаш хинна студенташ.

ДӀанхача шерий опыто Ӏо мабаьча палестинцашта иштa йоллаш хиннаӣ израильски эскарп мела оагӀош а.

Израильтяншта бакъахьа хет шоашта хинна зенаш ма дарра ца дийцача, цар бакъ ду къайладахьа йиш йолцар — шарал Адам вийнилга, бархӀ эпсар плен вигалга. Лира цензура оттаьй тӀемо гӀулаккхех йолча информацена.

«Маарив» яхача хӀара дена арадувлача газета корреспондента аз ма дарра, тӀом беча юкъагӀа гучадаьлар, палестинцийн липаций вӀашагӀкхийтта хилаш «тӀехдикача бӀухоех латтилга». Цар гӀулакхаш, белгалдоаккхар цо, «кӀезига проблемаш ултаяц израильски командовашь хьалхашка. Цул совгӀа, израильски бӀун моральни дух Ӏоежай. Ливане чухахкар «городал арахьа аттача гӀолла сакъердилга» вӀалла аьттехьа а ца хилар цар кхета ма динге а. Журналиста Эйтан Хапрара ма дарра, шоай дийна шз кхобар духьа «къахетам боацаш» бомбаш чуетта болабеннаб израильтянаш. Цхьабакъда, цар фунагӀа леладой а царна хинна зенаш тоъал доккхий да.

«Тхона духьала латтар боккъонца дола эскар да», — аьнад цхьан израильски эпсара ше тель-авивски радиона интервью луш. ТӀом болабенна дукха ха алалехьа генеральни штаба начальник Рафаэль Эйтан мукӀарал ца дина лалинзар «хӀара нах бахача моттиге тӀом бе безам хилара», «Беженций моллагӀа лагерь оаха хьалаьцича, — яхаш дийцад вокх израильски эпсаро тӀема корреспондента Бара, — массе оагӀорахьа доп дора тхона. Тха подразделенера дукха нах боабора».

Цхьабакъда, официальни данесегӀа, тӀом болабеннача хьалхарча кӀирашна вийнараш верригаш а бӀаь саг мара вацар, хӀаьта из бакъ долчоа кӀезига тара да. Нагахьа санна геттара беламе лене а. Нагахьа санна боиъошца боабаьраш меллаб ха безам бале, из цифр кӀезигагӀа йоӣ а бӀаьзза дукхагӀа лиза яргьпц.

ХӀара денна арадувлача «Гаарец» яхача газето, боабаьрех йола официальни даннеш дукха а кӀезигагӀа лаьрхӀа хилар белгал а доаккхаш, укх тайпара факт йоалаьй: Нахаречен Хайферчен госпиталашка лаьрххӀача пропускегӀа мара чуцитац.

Моттигерча обозревателашта хетачох, кхы а дукхагӀа шиӣ нах а боабайташ мара йоаккхалургьлц израильски бӀунга Бейрут. Бухсоцача кхаччалца духьала латта лаьрхӀа ба Палестински духьален боламера бӀухойи Ливански Къаман - патриотически низаши, хӀаьта иштта шоай город йита дӀабаха безам боацаш Ӏийна мугӀарера липанцаш а. Таханарча дийнахьа ӀарбиӢ деналеи къонах чалеи синонимаш а хинна дӀаэттай Бейрут, Набатия, Тир, Сайда, Дамур. Цар боккъонца хьахьекхад израильски эскар эшадулургдолаш дац яьха хабараш даьсса долга.

(«Африк-Ази» — АПН).

«ЮКЪАРЧА РЫНКЕ» ШУРЕХ ФУ ДОАККХ?

Дане дӀачу шура кхахьар шиӣ самовирацa Туле вахар морг да аьнна хеталу. ХӀаьта а из кхухьаш я цига. Ах миллион хӀана бац аьнна болча наролино, ишта оал укхаза керачен Ӏаьржа-боархачен шурий фух долча доалах, мел зиа шурий продукташ Ӏалашьешехьа я.

Укх гӀеххьарча ханнаца датчанаша кхоачам бора датски шурех. Массаза а кердачох, хӀана аьлча территори зӀамига хиларах шурий завод городерча тикана шин сахьата цикъ балла мара гаьна хила йиш йоаш яц. ТӀехдика хиларна а белгалйоалаш яр шура, хӀана аьлча цу даькье лакха стандарташ леладийтар датски экспорта условенаш.

Цига дар хьалха. ХӀаьта хӀана Дане юа кхоачалагӀа лаьна шура ФРГ-ера Францера йоагӀа. Из къьвстта шиӣ тайпара биначаь а ца хьалаш массех кӀира доаккхаш а я. Цудухьа хӀана из рефрижераторах тӀа а уиттасш дӀакхахьа а тигай холодильникашка лоаттае а еш. Из шура датскичул ларгӀа йоах цхьабакъда, дикагӀа дӀагӀачи цул дукха а йолӀа я.

ДӀалхача ханашка маьха дукха даргӀа йоаца из эца гӀертаргбаир цӀен иоаиой. Цхьабакъда хӀана, криис эттачен вахара боарам лохбеннaчен хьалашка, дукххабараш гома квадратура меллай ховчул халагӀа дола задача дар духьа — иллнех фу даь кховбаргба делал — шоашна портативни электронни калькуляторах а йолаш тика тӀа ухача хана даргӀа яр мара лац наха.

Датски потребителий союз боанот оттаг хьежаир импортни шурина. Цу бахьанагӀа аьттув ца бьалаш шеcар кампаш — кешгаш ца лаьрхӀача балац нах. Арахьара Дане тӀаккхухьа, дикала датски стандарташка хьежжа йоаца шура соцайта бешабар «Юкъарча рынка» комиссия. ЕЭС-е тоаза кхийце дӀа-юха кхухьача хьалашна из де шантӀехьа хинналаш моллагӀа продукт ухьхӀенонна лене йолта хьахьокхаьца йолча хана.

Шурий экспорто наха Ӏаш йиш Ӏхачаи продукташ хьенца кхыбарий товарашца лоаттабеча чурча конкурентни къовсаме ца диа а гӀерташ, датски фирмаш шоаш а тӀехь-тӀехьа дукхагӀа консервировани е чакхъяьхача продукташка а ювлаш керда яраш лелалургйоацандаь. Цу хана дикна кӀезигъу продукташ чуйохкарга, дӀанхахьарга, лоаттаргa лодар. Лакхе хьоахаьча цу датски потребителий союзо укх шера июнь бетта оарцдаьккхадар «Юкъарча рынка» мехкашка продукташта радиоактивни облучене нювкъосталца консервировани яра кхерамеи тӀахьожам боацеи технологи юкъейолларца духьзденна. Ца способ ше во Йоландаь дац из. Специалисташа яхачох, паргӀатгача предпринимательства хьалашна цу методагӀа консервировани яра йолча елача оборудоване тар ма лу дукхагӀа болх бе беза, шийга дӀадахар юхаметтаоттадара. Ба а бу цо хӀара болх маьхха коартолашта. чӀагъьраашта, баьца ноукарашта. дукхача кхыча хӀамашта консервировани яра, кхерамие Ӏалашъеш йола методаши хораши кхоачам хилацо Ӏоша а ца ен. Цудухьа рьяла боацаш ба специалисташ, общественность. Цар дӀадех наха опыташ ца а ен лабораторешкарча эксперименташта консервировани яра кердача методи кхерамазлее тохьита.

Сергей НОЛОВИН. АПН соб. корр.

Копенгаген.

КЪАМИЙ ПОЛИТИКА— ПЕКИНСКИ ӀАЬДАЛАГӀА

Мехка къамий йистош политически, экономически, культурни гӀулакха дегӀайоалара проблемашта четаяь статья кенатеха яра аькикай дукха ха йоацаш «Жэньминь жибао» яхача газето. Статья тӀа белгалдоаних мехка «бебеча къамий никско практике дерригӀа чакхъяннара тӀабераьбаь никъ Пекино лаьрдагӀа ца боалийташ чакхбоахаш» хилар. Цхьабакъда, фанташа хьалхьох къамий шерарача районашка Пекина социально - экономически политика я кӀоарга ирхие хинна хилар. Цу политико боарам боацаш чӀоагӀа къидаьи боккъонаш йоалый дах нагий къамаш.

Китайски официальни даннеша хьежача, КНР-е дах 55 незаньски къамаш, халкъаш, къамий группаш, уж дерригаш а цхьана лаьрхӀача 60 миллион гаргга саг ва. Уж лахача районашца дӀалоац Китай ерригача территорех 60 процент.

Китаера нагий къамаш даха районаш пекински кулгалхошта стратегически экономически лоархӀам боккхагӀа болаш ме хул. Ӏалап чӀоагӀагӀа тӀалоттадаьл царна. Къамий районашка экономически гӀирсаш хьалдара керттера маӀон, маоистски концепцешка диллача, Китай центральни районашта эша бийдали юртбоахача продукции Ӏалашъярах а тӀа-тӀа алсамъяхарах а ма латтий. Ӏалама рузкъа хьурмат доацаш довхаш да, хӀаьта цига баха нах — къахетам боацаш боацабеш.

Къамий йистошка экономика дегӀайоалачa донкхий толамаш доах яхаш дувдара тӀера ба Пекине. Белггала, къамий районашка йоаккха промышленни продукци 1949 шера дензи 40-зза совгӀа дукхагӀа хиннай, хӀаьта производствении торонаш КНР промышленни потенциала диъ даькъах цхьа дакъа хӀана дац аьнна я. ХӀаьта а, уж районаш экономически дегӀаяххара моттиге бахача наькха вахара материальни культурни боарам вӀалла а лакхбеннабац. Цар проблемаш кхы а дукхагӀа кӀомъяь мара. Хьайоаккхаш йолча ерригача продукцех моттигерча потребителю пайда эцаш вӀалла а мичай, из Китая доале дӀакхухьаш а Китая гӀулакхашта пайда эцаш а я. Масала, Чурча Монголе Юаньбаошаньски ТЭС хьалъярга дӀа мел дахнийтар цу автономни района токхаш дар. ТЭС-е моттигера кӀор боагабора, хӀаьта а бахача наха эша электроэнерги яла тиганзар цу района. Чурча Монголе боаккхаш бола кӀор китайски провинцешка дӀаккхухь, хӀаьта шиӣ гӀулакхашта эша кӀор вокх Китаера кхахьа безаш хул, геттара беза мах а телаш.

Юртбоахам лелабеш дола нагий къамаш шоаш йоаккхаш мел йола продукци центральни закупочни органашка йохканза а цул тӀехьагӀа из продукци промышленносте чакхъьяьккхачуъ тӀехьагӀа кхоала безагӀа мах а телаш юха ийяна а ца доалаш да. Из бахьан долаш Тибетски автономни районе цхьан сага лоархӀаш юаш йола кхачан продукташ кхоала кӀезигагӀа я Центральни Китаерчул, кӀезига моттигаш яц моцалла нах боаш а. Геттара къе бах ахархочоа шера хьатӀадоагӀар 40 юанал (21,5 доллараи) кӀезигагӀа долча Сянсийски автономни округера (Хунань яха провинци) нах а. Кхы дикагӀа дац гӀулакхаш нагий къамаш дахача кхыча районашка а.

ХӀаьта культурни боарамах лаьца аьлча, из а геттара лоха ба КНР къамий йистошка. Масала, нагийча къамашта юкъе, Нингся-Хуэйски а Ганьсу яхача провинце 98 процент ба, Цинхай провинце — 82, Чурча Монголе — 40 процент. Ма дарра аьлча, нагийча къамий торо яц шоай наьна меттала образовани эца. Масала, шерача заманахьа денз шоай культура а йолаш хьалхагӀа чу Тибете образовани доаккхаш дола кӀезига мара доацо дераш а китайски шоанна ца дийнахьа болаш. Дукхача къамий хӀана а шоай йоазув дац.

Гуш да, нагийча къамашта Пекино хьехьа боаца ... нерсештесии, велловамьсии никъ лелабеш хилар. Масала, Тибета марта хинна а хийна, цул территорех оало дакъа Юньнань, Сычуань яхача китайски провинцеех дӀатехад. Из бахьан долаш КНР-е бахача йах миллион тибетцех Тибетски автономни района территоре тӀа вахац массаза а цига баьхача нахах 1,7 миллион саг мара. Дукхха шераш хьалхагӀа денз лелаю Пекино дукхха китайцаш автономни районашка баха дӀанахийтара политика. Масала, нагахьа санна 1053 шера Синьцзянера хаьнаш бахача нахах ялх процент мара хиинабеце, хӀана 45 процент ба. Массаза а баьха Чурча Монголера нах китайцаш сов дукха чуболарех шоай мехка зӀамига къам а хинна дӀаэттаб. Эгтора дикагӀа дола лаьтташ китайцашта дӀалийнхад, моттиге бахача нахага кхы юха а дехаргдоацаш баха хьатӀабаьхача китайцашта дӀателийтад доахаш юртбоахама инвентари.

Нагий къамаш шоай районаш дегӀайхкарах хулача пайдах а доахаш да йиш йолаш хьал лоаттадеча керттерча методех цаӀ — моттигашкара Ӏаьдал хаьньски кадрох болхлой тӀема - бюрократически аппаратто шиӣ бе долар. Нагий къамаш, цар меттиш, культура, ди гоама болаш болча Пекино уттабеча китайски кадрохи болхлоша къестаду моттигерча Ӏаьдален доалеи органий дерригга дешаш. Масала, Чжуански автономни районерта Гуанси халкъа вихалий совета массазарча комитета председателана 14 заместителa юкъе чжуанец виъ мара вац. Чурча Монголерча кулгалдеча органашка 15 процент мара бац монголаш. Предприятешкен учрежденешкен цхьатарра тьийгача нъих массаза а цига бахьача нахха юкъалаша зиачул дукха а дукхагӀа зи алапи хаьцаша.

Юххера а, нагий къамаш дахача районех китайски тӀема полигонаш, лоалахарча мехкашта духьала агресси лелаяра йола плацдармаш хиннай. Тибете латт 20 совгӀа китайски тӀема база. тӀема гӀулакхашта лаьргӀа дукха гӀирсаш. 600 эзар гаргга салте. Индена тӀахьожаь итташ ракеташ. Синьцзяне лелаву 300 эзар гаргга китайски салте, цигтача я 40 эзар гаргга афгански голоорез - душман Ӏомаеш а цигара Афганистана Демократически Республика нах бахача моттигашка дов де уж чухохкаш а йола массех база. ХӀаьта вӀашагӀтеха уж беррига сутара салтийн бандиташи яхабарга додар а цитта беза мухь а хинна моттиге бахача наькха фоартан тӀа дувкаш да.

Кхеталеш да, цу тайпара хьал вӀаьхий, шиӣ тайпара культура йолаш, шоай дай лаьттан тӀа паргӀатен сатийнен дата безам болаш долча механьски хальнашта мегаш ца хилар. Духьален болам баржаш латт Синьцзяне. «Чжэн мин» яхача журнало хоам ма барра, Синьцзяне бахача 12 миллион нахах ахаш болча уйгуроша лозунг арадаьккхад «Тхоай доал тхоашна хилар деза тхона, тхоашта ховажа телар тхона декаш!» Велика ханьски политикана чӀоагӀа духьале ю Тибете а. Малхбузехьара агенствош цкъа хоам баь йийцац Пекино леладеча бокъо йоацараштa духьала моттиге бахача наха еча йоккхача выступленеех. Нагий къамаш дахача районашка «Хьаьгьаьнаш гӀоа-таре» аьнна мукӀарал те дийцар «контрреволюционни, диверсионни гӀулакхаш хьадеш, болаш кхатохара» яхача дешашца аьлча цига бахача наха шоай бокъонаш бахьан долаш ... къахетам боацаш тӀабахийтар тӀахьиккхача китайски ... гӀалтий а.

Цудухьа ... Пекино къамий йистошка дахача наха. Нагийча къамех йола дукха хӀамаш наха Ӏалап дӀахь дӀаьхха шийгӀенацашта ... контрреволюцийн. Цар кхы беж даш накъагӀа ... дукхаьлла ... шоай ... лаьржа ... йола ... наха ... мара.

Владимир КАРАТОВСКИЙ. (АПН).

«МАШАРА МАРШ-82»

БАРКАЛ ОАЛАШ ДӀАДОЛХ ТХО СОВЕТСКИ СОЮЗЕРА

[illegible]

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ

САРДАЛ ЛАЦАР

«Къаьра дув» яхача романа тӀара дакъа

(Долалур 10 августа арайнийнача номер тӀа).

— Городе-м сай дулх доьхка ваьна варгвац со. Мелла дулх да хьона делар, — хаьтта дагадехар Сардала. — пхи кило, итт кило?

Паваишаш санна когашкара дена кертe кхаьчаьна Сардал вистар дулх эцаш волчо.

— Сона дукхагӀа деза. УстагӀан итт чархата кхаччалца а эзарьа ал. Цатахь дулх йиха хула.

ГӀадвахар Сардал. Сат йоалаеш, е дӀайохийташ чоттиг хургьа хьона аьнна дагадехар цуьна. Из хоаш вар эрмалоаша сат йоагӀача йодача дуккхача наха шу оттадела.

— Дулх-м хьо вахалва да высший сорт, — копага хьейийтаезар из Сардала, тӀехьара дешаш эрсий меттала а оалаш. — Хьона мел деза хурга дулх-м.

Юха а ӀӀ марбик дагалехар цуьна. Шийна раьза вацар из устагӀашта урс а хьакха шийна тӀехьавола цуьга ала кхетам дӀа ца кхаьча. ХӀанз кийча дӀаьзцаш сат варий. ФуннагӀа даь а из карара ца роалийтадга де деза аьнна хийттар Сардала. Дала ше нийсваь сат ва пхьатарра итт устагӀан дулх дӀазиаш.

— Помещик ва хьо, е къу ва хьо, — оча уйлаьх паькхар Сардал тхьовра дена цо эрмалочуьна дуццачуьга ладугӀаш латтача доалахочо. — Мичара денад хьона иштта дукха жа.

ЧӀоагӀа хьалахетийтар Сардала цу и дешашо. Совле шийтаьх хургхиларах тешаш хилча цуьна хӀама тоххал бӀарабир из цар. Мерчеша юкъе хьерчаварг, хьа фу гӀулакх да сона я са жеца а, — детахьа сердар из цуьна.

— Дукха ха йий шун ла венна? — дага а доаццаш хаьттар Сардала. ФуннагӀа аьнна а цуьна бохам хургбар, хиладстаргдар ала лерхӀар цо.

— Сона сайна а дагадагӀац из венна, — пхьаккха хӀама кхетадаьзар вокхо.

— Из вотча а ваха хьайна хьаькъал Ӏомаде делар Ӏа. Цо хьехаргдар хьона наьха коча кӀал фу доал хьажа гӀертилга дика доацилга. — ше аьннар чӀоагӀа сакъердамe хӀама долаш санна велавелар Сардал. — Сона жа мичара денад а цо ала мегар.

БӀалла шек а валандар вож, кхьеметтел юкъа тӀара цхьаккха йха а тохабаланзар цун.

— Цига вахаш юхавагӀац, — аьлар цо саббаре. — Жа а цига хилац. Бешта хьо малаь-м ховргда сона... Сат малав ва халла бокхха бац вай моки берригa хьалаьцача в. — кхы йист а ца хулаш дӀаволавелар из. — Са говрага хьажалахь со юхавалица. — ТӀехьара дар цо аьннадецаре лаька шенвахьнанар Сардал. Кхера велаш хӀама-м дацар цун, ший жа ма дарий цо дохкараш, дале а цо Ӏаьдал оарцагӀдаьккхача хьовзам хиланза бусаргбацар. Кхы хӀама деце а ер фу сат ва, дохкараш малагӀа жа да тахканза дусаргдацар.

Ераш шоашта юкъера къамаьл даь баллалца йист а ца хулаш царга хьежаш латтар дулх эцаш вар.

— МалагӀа хоадам бу вай? — хаьттар цо юхьера а

— Аз ма аьннадий, дулх хьона ма эшша долаш да. Хьаштдале итт в, хьаштдале ткъо а устагӀа, Ӏа яхача хьа-м са даьсара дахьаргда. Сенна ацаш да хьа уж? — цӀаьтта хатта дагадехар Сардала. — Девка берем наверно, — шийна ца ховча эрсий меттала из а аьнна велавелар Сардал.

— А, харчевнена деза сона [illegible] Дага а доацаш гӀалвитар Сардал дулх мича алаш да харо. Геттара дӀагарта вахар из цуьна.

— Яьй, эрмало вий хьо? — хаьттар цо цхьа къайле йола хӀама хоатташ санна.

— Вац, перси ва.

— Хьажал, хьо эрмало ва мотташ варкха цо. ТӀаккха хьоши дуьнам итта ма зий. Бусалба сат ма вий хьо, — гӀадвахара кел оттавир Сардала. — Къонахчо кьонах [illegible]

[illegible]

— Дика мегаргда. Фуд хьа ца!

[illegible]

— Дохкаш доля жа хьаьнала хила деза... Дочкъабьр цхьа устагӀа эзаргбац... Ай-ий-ий, милицера гӀулакх делаш вац со. Цхьаккха устагӀа хьо дӀа а дьавь мара эзаргбац, — корта лостабир цо.

— Фу дуьц Ӏа, — гӀадвелар Сардал. — Са хана кхаьчача саго къоал мишта ду. Сай жа да, са сай жа да ал хьога дохкараш. Бешта, фуд хьей хьона... — ше ала воаллар дуьца мегаргдий-

а дьокха чоп шолхенца дӀайийхкар горы хайна огӀана кхалсаго. Цийй хьалха санна дукха ихьацар, бакъда, хӀинц а соцанза дар, цу дукъа дӀайийхкай а алале цӀе Ӏатта гучадьлар нертах хьоарчаьча хӀаьйх.

— Новкъостал дел сона, — гонахьа латтачарга хьахьежар чоп дӀайийхка кхалсаг. — Урахоавергвар вай ер.

Массехь саго баламаш хьа а лаьца урахоавир из. Шийн-

Шийна из дерриге дайна хилар дӀа ца ала венавар Сардала уллув дулх дохкаш хиннар. Пешта социалистар из.

— Со вар укказа, — дӀа хьалхашка ваьлар из. — Сона яйра цуьна шалта кхеташ, — чов хинначунгахьа цӀеле дӀахьевхар цо.

— АхӀа, хьо вар ха Ӏа — цуьнга кхы хӀама а ца оалаш чов хинначун цӀи, тайпан цӀи, цӀагӀара адрес дӀаяздир милице болхлочо из ма лагӀча больнице вуг хьаьттар цо.

Шийнара гӀулакх чакхдаьннад мотташ дӀаюстара ваьлар дулх дохкаш хиннар, бакъда, милиционера гаьна ца валар дийхар цунгара.

— Соцаргда, — цхьаккха дулх ала а йоаццаш раьзв хилар из дӀа ца ваха.

Чов хиннар лорама дӀавихьачул тӀехьа укказа гулбеннача нахах дукхагӀа бараш а дӀа-хьа бахар.

— Шалта техар вовзаш варий хьона? — юха а хьагарга вера дулх дохкаш хиннчоа милице болхло.

— Тахан укх базар тӀа вайнавар-кх.

— ЦӀи, тайпан цӀи фу яр цун?

Из сога сенна хетт аьлча санна тамаш еш бӀарахьежар цуьна къонах.

— ВоллахӀи хац сона-м. Тахан маро бӀарга а ма вай наваьц.

— Цхьан къамах дециӣ цо?

— Да, гӀалгӀай. Цхьан къамах мел вола саг вовза сона тӀадожадаь-м дац, — цо къам хьоахадарах раьза хиннавацар. Хьона вовзий эрсех мел вола саг? Ма аттача вац хьо уж берригаш хьона вовза безе.

Ӏоттар ца хелача санна йистар милице болхлочо.

— Мишта нийсвеннавар из базар тӀа? — хаьттар цо.

— Дулх дохка венавар-кх.

— Дехка ваьннавар из?

— Дулх дехка ваьннавар, говраши фургон ераш да, — кулг лостадир къонахчо.

— Цун я уж гораш?

— Я.

ПаргӀата ваьлча санна дехка сенаькхар милиционера. Тоьал ча яьккхар цо говрашка дӀахьежаш латташ.

— Цун цӀог вай бе доалл, — аьлар цо цхьа юкъ лаьнача гӀолла раьза волаш. — Из гаьна варгвац.

— Сона-м хов из гаьна варгвоацилга, — цо яхар хьаллаьцар дулх дохкаш хинначо. — Ужжамо башха говраш наха ца йовзаш хила йиш яц. Говраш хаьттача а къайла гӀоргвац уж йола да-м.

Цхьа хӀама дагадехача санна дӀа хьа хьежар милицен болхло.

— Хьо сенца ва? — хаьттар цо.

— Ворлаца ва, — шийн говр латтачахь кулг дӀахьекхар дулх дохка венавар.

— Хьо а дулх дохкаш вар? Дехка ваьннавий хьо?

— Дехка а ваьннав, укх сахьта цӀа а гӀоргва, дала мукъалахь.

Ше цхьан хӀаманна цуьна хьалхашка бохне волаш санна къонахчуьна бӀарахьежар милицен болхло. Шийн ала белам бар цуьнга дӀа ца оалаш цхьа юкъ яьккхар цо.

— КӀезига хьенала вертгва хьа — Аз дукха гоавергвац хьо.

Кхетиндар цо яхачох дулх дохкаш хиннар. Шийх дегабуам беш ший-те аьнна хетаденнр цуьна. Дагахь сердар из Сардала, фу бернат даргдар из бахьан долаш аьнна хетар.

— Сенна хьелун ца со? Са гӀулакх-м даьннад укх городера.

— Гой хьона дулдамхоях хӀама иле ковргдолаш, из шалта тохаш цӀыйш оалаш хьо мара саг вац. Хьона хоаш дар дийнар дӀа ца ялара налви со. Ӏа бехи ма билла

[illegible]

те аьлча санна соцавелар Сардал.

— Хьаала Ӏа, — хӀана а дика тийшавацар перси Сардалах.

— Сихха аз дӀа ца доахо колхоле чугӀоргдолаш да са жа, — шийн къайленах дӀакхетавир из Сардала. — Кхетадой Ӏа, колхозе. Цудухьа да со уж дохка гӀертилга.

Цунах дика ихийттар перси. Сардал хьалхара вацар цуьна иштта жа, е кхы хӀама йохкаш гуш вар. Города гонахьарча гӀалгӀай, хӀирий юрташка, казакий станицашка доаллаш дар дика ховш вар из. Вешта цунах къамаьл дӀаьхде лаьнзар цуьна хӀанз.

— Долче, итт устагӀа кхоина уккхаза вай латтача хьаьби, — ше латтача кег Ӏотехар цо. — Ал хьаэцаргба хьогара. Уж кховчаделча кхы а эзаргда. Массаза дулх эш харчевнена-м.

Мелла дийнача а хӀандарчоя кхы дукхагӀа жа дохкалургдоацилга кхеталир Сардала. ТӀехьагӀ эшаш хуле а персан вовза лаьрхӀар цо.

— ЦӀи фуй хьа?

— Хьасан.

— Са цӀи Сардал я... Кхоана базар хьаслачa хана итт устагӀа ал укх мотте кхоачабергба хьона. ДӀахо дар тӀехьагӀа ховргда ма яхий Ӏа?

— Ях.

Кулг кулгах а тоха деша хоадам бир цар.

Цхьаккха шеко йолаш вацар Сардал шийн гӀулакх дика нийслуш латташ хиларах. Шийна хӀама оккхийта дулх дарегӀа деина а, сов устагӀа бенна а персанацара маза ца хадийта лаьрхӀар цо.

Укханга хьажа говр а йита вахар юхавеча геттара дог дика хинна коравир цуьна Сардал.

— ГӀулакх хиларий хьа? — хаьттар цо.

— Геттара дика гӀулакх хилар Даьла къахетам бокхха ма бий, — гӀозаьвна велар Сардал. — ХӀанз парггӀатта цӀаьха а мегаргва. — говраш фургонах дӀайожа дӀавийрзар из. ДӀаперзаше кӀирвенна шинна бӀарахьежаш латта лакхарча дегӀара ца вовза сит пайра цуьна. Лохера хьалхьежар цунга Сардал. Шийлача хи ведар тӀамоассайнча санна дегӀ шелделар цун. Шеко яцар, из вар из. Шу даьлча, итт шу даьлча заарнешта юкъе вовзаргвар цуьна цо.

— Моаршал да хьога, доттагӀ! — цхьан шенца еласнна яр Сардалга велакъежача цун баге. — Кхоаччара таргала сат, е доттагӀа вайча санна безаме дар цун велакъежар. — Со дагавоагӀий хьона?

— ВоагӀа къонара, мишта вагӀацар сона хьо дага, — ше цунга къамаьл дӀадешие сиха воаццаш цхьа гӀа тӀехьашка ваьлар Сардал. Цуьна бӀарг тӀера а ца боаккхаш елаьда бӀарахьежар из цуьна цкъа, тӀаккха сиха воаццаш беттара шалта яьккхар цо.

— ХӀана со хьона а воагӀирга дага! — лостаяь ворда лерг а ловцаш нертах шалта техар цуьна Сардала. Цун дӀадеда кхелехь «Фу лар Ӏа даьр?» аьнна юкъе дулх дохкаш хиннача теха цӀогӀа велар цуьна, ер ший фургона гаьно ваьннавар хьан фу аьлар кхетадергдоаццаш ледьара, сехьара гӀераш, кхал нахеи малача цахеи детта цӀогӀарч цуьна хьаволача вена.

— Хьалаца, ма вахийта, бандит!

— Сат вийнав! Сат вийнав!

— Аьккъ! Ма дахийта хьона!

[illegible]

на шалта кхийттача дена дош аьнна йистхиннавацар из. бӀаргаш хьалекха дацар. Цун чов йийхкичо паьхха тӀа кхоьл а дилла дагийӀар.

— ДегӀ деттацуй а аьлар цо дега тӀа дилла кулг хьа а доаккхаш. — Мишта хет, хьона? — бетте яхар из цуьна. Во бат а ала вий корта хьахоояьккхар цо цун батагара. — Оффой, — харцахьа а йийраа докнха са даьккхар цо.

— Фу хиннад? — хаьттар гонахьарчарех цхьанне.

— Бочка чура санна хьаж йоагӀа-кх... Къаракъа хьаж, — тӀатехар кхалсага.

— Цудухьа хила мег из-м дерриге а. Къаракъах дика болх балац, — йистхилар бе доаллача каранка чу дийна гӀаж а йоаллаш латта йоккха саг.

— Цхьа бахьан доацаш шалта тохаргьац цхьанне а. Сона хӀаца техаиц, хьона хӀана техаиц. — йоккхача саго аьннар бакъдир кхы цхьаькханe а.

Чов хинначох къаракъа хьаж яр бахьан долаш из бехке вир хӀана деррингнена а.

Цец а ваьна царга ладугӀаш латтар Сардала уллув дулх дохкаш хиннар Массехь минот хьалхе шалта теха векха. ворда санна дар аккхар дийцар, тӀаккха хӀеча дувцар малейкачул башха пун бехк хетаргбоацаш да. Къаракъа хьаж кхетар бахьан долаш цар уйла иштта хувцалларах тамаш йора цо. Шийта хаьттача шалта техар цхьаккха хӀаман дуьтъа бехказа воалийтаргболаш вацар из.

— ФуннагӀа дале а саг ма вий ер, валийта йиш мича я, — наха юкъера йистхилар цаI. — «Скорая помощь» еха саг мукъах вахавий.

— Вахая, тхьовре вахав, — хьанхайкар, гаьнаро чов дӀаехка яхаш цӀогӀа детташ хинна кхалсаг. — Милици еха а вахав.

Сардала къайлаваьла ихерах тийшавар цуьна уллув дулх дохкаш хиннар. Кхыметтел мичахьара ва, мела ва аьнна хаьтта а дацар цо цунга. Сагоддена дӀахьежар из цун говрашка, фургонага. Фуннах доле а дӀеккхосса, уж йита ший боньо лархӀацар цо. Вайнахьа саг ма вий из, жӀалеша ваарг. Цуьна фуннагӀа хуле а делалга дӀа ца кхачийтача ярг мича я говраш. Вешта мичара лохаргба цо уж, хетта а хетташ лаха беза-кх, уж корабалица уккханах хьахьаьрчай их говраш а, фургон а. «Каша готта хилда хьа, — дагахь сердар Сардала къонах. — Хьара йига йийхаяларе, хьунагӀа йига йийхаялaре говраш ца луш везверг ма карий хьо. хӀанз Ӏайха кегар бича ераш дӀа а кхайса зуд санна веддар».

Цхьан хайна хӀана кхачнзар аьнна ихаьчар лорaш а милици а. Чов хиннар хӀана батах нулташ а хьехаш ше вагӀар ура. Цхьаннега йист а цо хулаш пхьаре хьа а лаьца цун иха бистар лоро. Цуьна нертах хьерча хӀаманга хьежар цо тӀакка.

— Файтонага кхачачанна хье дӀаволургволаш вий аьп? — хаьттар цуьна лоро хьал а айлуш.

Аьтта кулг лаьттах а гӀортадаь хьалгӀаьттар из. ТӀаккха шийна эттаро таргатӀа нийсвеннача къоначуьн дӀалам тӀа кулг диллир

— Хьан техир хьона? — хаьттар цуьнга милице бол-

[illegible]

МОСКВА. «Октябра мохк», «Наьнага», «Са глубинка», «Гитара лакка Ӏомабу», «Юхаметтаоттадар» яхача укх тӀехьарча шерашка ялдаь иллеш бахьан долаш СССР Паччахьалкхен премии хьоьжа йита оттавена композитор, РСФСР халкъа артист Я. И. Френкель (сурта тӀа).

В. САВОСТЬЯНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

КЪАБЕННАРИЙ ЙОАКХО Ю

Баьццара гӀи теха лаьтача хозача, тайп-тайпарча сагалоаьйта юкъе итт. Грозненча Черноречье яхача посёлкера инвалидийн къабеннача наьхен цӀа-интернат. ЦӀагӀа чукхьаччахьа дӀатуьйхьача массанахьа лостам болаш, цӀена, коьвкха яхаш латташ я чухье. Дика гӀулакх деча столове дийнахьа кхаза дукъ тайп-тайпара даа хӀама, из дерригa а укхаза Ӏеш болча нахха уйхацӀено дика хилийтара гӀадерладаь да. Геттара дика тоько ю укхаза Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема инвалидашта, доакъашхошта гӀулакх дара а царга хьажаргя а.

Цуьна нийса дика вӀашттӀехьбаьккхаб укхаза культурно-массови мероприятеш чакхъяхара болх а. Укхазарча клубе хӀара кӀира хьоих кинофильмаш, болаш ба укхаза пианино, пхи эзар книжка чудола библиотека, телевизораш, тайп-тайпара ловзараш. Цӏеча уголоке чакхйоах политинформацеш, лекцеш, цу чу лаьм хул керда газеташ, журналаш. Ловцца аьлча укхаза Ӏеш болча наха мел эшаш дола хьалаши уьйхацӀено лорьяра медицински службен йолаш я. ХӀьта уж дикка раьза а ба шоай укхазарча вахаре.

Дукхача хана дена Ӏеш ба укхаза В. С. Иванова, культурно-бытовой комиссе председатель вола А. С. Каргба, Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема доакъашхо, коммунист С. А. Темиров инвалид вола Х. Музаев, къабераш.

Черноречерча цӀагӀа-интернате Ӏеш волла 230 сагах хӀаране шин толамех дийна цхьахьегама вахар хилийтад. ХӀаьта царех цхьабараш хӀанз а болх беш ба шоаш вӀашттӀехьбаьккхача гӀои бохаме. Шоай коллективна эпараш та лаьрхӀа пар делаш нутреш, шин делице хьаькведу баьцдараш. Дукхаьа укх шера пар хьалкхеть чейкшай шин тоин парсаш КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума тӀайбия Кхачан программа кхоачашъеча дакъа лоац укхазарча наха а. хӀана укхаза кийсьавий хьанхарч делаьра баьа.

Цӏеш - интерната партийни организаце секретара С. И. Демельханова дуьц — Тха болхлоьна шоай хур ду укхаза Ӏеш болча боккхача наха, инвалидашта дикагӀа гӀулакх дара, царна шоай вахар бокъоний дезадалийтара, шоай йиш мо интернат царга лархӀийтара. — Дукха ба тха болхлошта юкъе шоай гӀулакх дика ховш бола 10—20 шера болх беш бола нах.

М. ФЕДЯНИН.

ТОЛАМЕ ЧАКХДАККХА ХЬАЖАР

Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, бахача наьха силоӀам дикагӀа вӀаштӀехьбаккхара, хӀаьта иштта СССР хьаль 60 шу дузача дена пакъадаха кийчо очен делдечол клубни учреждениеша, культуран салаӀарен паркаша хьыцаре дакъа лоацилга Ӏалашдара культурно-просветительни учреждениеша беча балха формайи методийи идейно - художественни боарам дӀахо лаккбар духьа СССР культура Министерства коллеге, ВЦСПС Секретариато, ВЛКСМ ЦК Секретариато 1981 шера баьча социамга хьежжа 1982 шера 29 январе ЧИАССР культура министерство, облсовпрофо, ВЛКСМ обкома бюрос а соцам бир хьажар чакхдаккхара - республикански оргкомитет вӀашагӀйолла а положени чӀоагӀъе а.

Культпросветучрежденей балхага хьажара дакъа лоац республикерча ерригача ведомствай клубаша, культура Цӏеноша, Дворецаша дӀахьи лелача автоклубаша, культуран салаӀарен паркаша. Цу балха лостам балар духьа типографе кепа а теха арадаьккхад хьажара положени тӀайола плакат.

Хьажар хьанхайкадича дена дуккха лоархӀаме мероприятеш чакхъяьхай республика культпросветучрежденеша. Масала, пропаганда яьй КПСС XXVI съезда, ЦК майски (1982 шера) Пленума материалаштен решенеш, СССР Кхачан программа, социалистически йхь шерагӀа йоаржаира, къахьегама коммунистически гӀулакх хилара тӀехьарча болама. Цу гӀулакхa Шаьла, Грозненски, МагӀалбика, Шелковской, кхыча районашка чакхдаьхад СССР хьаль 60 шу дизара хетадаь цӀейш, «БӀаьстайи къахьегамен» цӀейш, «ДоттагӀален къахьегамен», уличи, юрта цӀейш. Майн бетта 10 эзар гаргга саг вӀашагӀкхийттача Пожхача АтагӀа доккха фольклорни цӀей хилар. Цига бар республикана ерригача районашкара искусства тайп-тайпарча жанрий исполнителаш.

Массане а сакъердалуш чакхдаьлар Л. Н. Толстой ваьча дена хетадаь Старогладковски станице хинна цӀей. Болгаро-советски доттагӀала сайренаш хилар укх шера июне Сунженски МагӀалбикен районашка.

Цу тайпарча цӀейша гӀо ду мехка дукха къамаши народносташи дегӀаахарш вӀаши гаргаахаран, советски халкъа идейно-политически цхьоагӀон интернациональни доттагӀали чӀоагӀлара.

Культпросветучрежденей хьажар дӀахо а хьош. Цу тайпара мероприятеш чакхъяха лерхӀ кхыча районашка а. Масала, Гудермесски районе Дагестански АССР Хасав-Юртовски района къахьегамхошца цхьана хурга ДоттагӀала цӀей. Ножай-Юртовски районе — Новолакски района, Веденски районе — Ботлихски района къахьегамхоши. хӀаьта иштта Паьсарен. МагӀалбика районашка — Къуэбаседа-ХӀирий АССР Пригородни района къахьегамхошца.

В. И. Ленин вь 112 шу дизара хетаь клубни Ленинана хилар укх шера апреле. Массане а сакъердалуша дика лоархӀаши чакхъяьлар тематически сайренаш, устна журналаш: «Тхо — советски халкъ», «СССР 60 шу», «СССР халкъий доттагӀал», «БӀарчача цхьон дезале», «Ленински наььвагӀа», «Парте плонаш — халкъа планаш», кхыраш Веданa района Элистанжерчен Махкетерчен, Сунженски района Нестеровски, Грозненски района Первомайски, Шелковской района Каргалиновски Дубовскойи культура Цӏеношка.

Цига а культура кхыча Цӏеношка а вӀашагӀкхетараш хилар юрта эггара хьалхарча коммунисташи комсомольцаши, колхозний стахановски болама ударникаши активисташи, юхьанцарча пятилеткай турпалаша, тӀемен къахьегамен ветеранаши, производстве хьалхалаттараша партен комсомолен съездий делегаташа.

Уж ерригa мероприятеш чакхъяьхар СССР хьаль 60 шу дизара хетадаь культпросветучрежденей хьажар дӀадахьара вӀашагӀъеллача республикански Ӏилма - методически центро лаьрхӀа оттаьча планагӀа. Из кхоачашъяра тӀаерлаь мероприятеш кийчъяран чакхъяхаран методически практически новкъостал деш ба хадданза республика районашка уж Ӏилман центра болхлой. Кийча а ль дӀахьнийтай методически рекомендацеш разработкаши — «СССР хьаль 60 шуи, Нохч - ГӀалгӀайчен автономе 60 шуи, из шийн доӀамагӀа Россеца юкъелха 200 шуи дизар деддарца дувзадена клубашеи культура Цӏеношеи бе бела болх»; плакатий схемаш — «СССР халкъий доттагӀал», «КПСС XXVI съезда решенеш — кхоачашъергъл», «11-ча пятилеткa мулаш», кхыйола материалаш. Цу мероприяте хьашш нийсдаь дар укх шера апрель бетта бӀаьстан юкъен аьхкин кхашка балхаш деча хана юрта боахама къахьегамхошта культурни гӀулакхаш де кийча йий хар духьа чакхдаьккха автоклубий хьажар а.

Цу хьажаро хьахьекхар, 1982 шера I квартале республика автоклубаш 850-за юрташка яха а цига цар 18 эзар гаргга юрта боахама болхлошта гӀулакх даь а хилар.

Из болх дика лелабу Ведана, МагӀалбика, Сунженски, Шелковской, Грозненски, Шаьла районий автоклубаша.

Культпросветучрежденей хьажар долча хана чакхдаьлар кхаь турах хинна художественни халкъа творчества хьажар а. Хьажара итогегӀа хьалхара моттиг хьожаяьй Ножай-Юртовски района, 2-гӀа моттиг Шелковской а Малгобекски районашта, 3-гӀа моттиг — Сунженски а Гудермесски районашта.

Цу ерригача мероприятеша гӀо даьд республика культура учреждениешкара идейно-кхетамен культурно - массови болх дӀахо тоабара.

Цхьабакъда, цу цхьан ханна хьажар долаш гуладьлар республика цхьайолча районашка хинна кхоачамбоацараши теркал ца деш дисараши. Масала, СССР хьаль 60 шу дизара хетадаь хьажар чакхдаккха делаш йолча оргкомитеташа мела баьб болх Надтеречни, Советски, Назрановски, Назрани районашка. Иштта массови мероприятеи а кӀезига чакхйоах цу районашка.

Укх шера I июле дена дӀайола а яь чакхйоаккхаш а гӀаран Ӏин замалахьа болх бе культура учреждени кийча йий хьожаш хӀанз еш йола 3-гӀа рейд. Ӏан хьаланка болх бе культура учреждени кийчъяь яхаро дика гӀо дергда культпросветучрежденей хьажар толаме чакхдаккхара а дезача денашта даха ма этталӀара шакхадахара а.

Х. МИСЛАУРОВ.

Республикански Ӏилма - методически центра волкхагӀвола Ӏилман болхло.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

[illegible]

12.45 — «Приключения принца Флоризеля» яха субтитраца дола художественни фильм.

13.50 — Музыкера поэзи.

14.50 — «Шоана, зай-ипалий!»

15.20 — С. Баргьеов «400 эм.» кхаь дакъа латта симфоническа сюит.

[illegible]

21.35 — «Ареной седьчаь яхача фильм-концерта премьера. И. Рейнова стихаш хальча аллеш йоалат РСФСР халкъа артиста А. Покровскийс.

22.40 — «Тахан чуйра юькъ».

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Мамакаев, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-83-07; [illegible]

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Мамакаева, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-83-07; ответственного секретаря — [illegible]

Газет арадуйла шинарен, ерен, кхаьттен деношка.

«Грозненский рабочий» цӀена типографи. Мамакаев, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Мамакаева, 92.

Заказ № [illegible]